

Gråsonegruppa

ARBEIDSINKLUDERING AV UNGE MED KOGNITIVE UTFORDRINGER

SLUTTRAPPORT, DESEMBER 2018

Lisbeth Kvam & Klara Jakobsen

Fakultet for Medisin og Helsevitenskap

NTNU

Forord

Andelen unge Norge mellom 18 og 29 år som mottar uføretrygd er økende. Siden det viser seg at uføregraden blant unge i Norge er tre ganger høyere enn gjennomsnittet i andre OECD land, er en viktig målsetning å bistå unge til lønnsarbeid. I dette arbeidet har NAV har en sentral rolle.

Studier viser at unge med lærevansker og psykososiale problemer har større sjanse for å få uføreytelser enn andre unge. Dette prosjektet har derfor hatt som mål å samle kunnskap av betydning for at ansatte i NAV bedre kan bistå en gruppe, som vi har kalt *gråsonegruppa*, til arbeidsinkludering.

For å samle informasjon som kan belyse aktuelle utfordringer unge i gråsonegruppa møter, er det utført litteratursøk om emnet i aktuelle vitenskapelige publikasjoner. Foruten å gjennomføre intervju med ansatte ved NAV og dokumentanalyse av personlige saksmapper tilhørende denne gruppe unge, er også unge i gråsonegruppa intervjuet.

Prosjektet ble initiert av ansatte ved NAV Lerkendal, Trondheim, og gjennomført i tidsrommet juni 2016 til desember 2018.

Prosjektet er finansiert av FOU-midler fra Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Lisbeth Kvam
Førsteamanuensis

Institutt for psykisk helse
Fakultet for Medisin og Helsevitenskap
NTNU

Klara Jakobsen
Dosent

Institutt for nevromedisin og bevegelsesvitenskap
Fakultet for Medisin og Helsevitenskap
NTNU

Trondheim, desember 2018

Abstrakt

Hensikt: Hensikten med denne studien var å finne virksomme virkemidler for at ungdom i gråsonegruppa skal komme i ordinært arbeid. Utgangspunktet er at en økende andel ungdom i alderen 28-30 år ikke er under utdanning eller i arbeid. Prosjektet er initiert av NAV Lerkendal. Målsettingen ble delt opp i fire delprosjekt: 1) Lage en kunnskapsoversikt; hva sier forskningen om gråsonegruppa? 2) Gjennomgå hva som kjennetegner sakene i NAV der unge i gråsonegruppa skal bistås til arbeid. 3) Undersøke NAV ansattes forståelse av ungdom i gråsonegruppa, og deres oppfattelse av hva som hemmer og fremmer arbeidsinkludering 4) Høre med ungdom i gråsonegruppa som har kommet ut i jobb hva de selv mener fremmer eller hemmer arbeidsdeltakelse.

Metode: I delprosjekt 1 ble det gjennomført en litteraturstudie av aktuell forskning knyttet til gråsonegruppa. Delprosjekt 2 besto av en dokumentanalyse basert på saksmapper til ungdom i gråsonegruppa. I delprosjekt 3 ble det utført fokusgruppeintervjuer av ansatte i NAV, mens det ble foretatt individuelle intervju av ungdom i gråsonegruppa som hadde kommet ut i ordinært arbeid. Tematisk analyse ble benyttet i delprosjekt 3 og 4.

Resultat: Resultatet fra denne studien viser at tidlig avdekking av kognitive funksjoner, og en overføring av relevante opplysninger mellom utdanningsinstitusjonene og NAV er en fordel for å kunne sikre oppfølging i overgangen til arbeidslivet. Ungdom i gråsonegruppa har behov for en fast veileder som har nødvendig kunnskap om de utfordringer unge i gråsonegruppa møter. Denne bør også kunne følge vedkommende tett og over tid, og veilederen bør ha nødvendig kompetanse i egnet veiledningsmetodikk. Det etterlyses dessuten større variasjon i arbeidsoppgaver på aktuelle praksisplasser, og behovet for at praksisplassen er nært koplet til det ordinære arbeidslivet. For en bedre oppfølging av unge i gråsonegruppa synes det nødvendig at NAV-veilederne har et større handlingsrom som gir mulighet for 'skreddersøm' av tiltak og varige løsninger. For et positivt resultat fordres dessuten nødvendig kunnskap om arbeidsplasser i nærmiljøet som vektlegger sosialt ansvar, og sosialt innovasjon. Den unge og dennes arbeidsgiver bør dessuten tilbys oppfølging også etter at ungdommen er etablert i arbeidsforholdet.

Konklusjon: Det synes utfordrende å bistå ungdom i gråsonegruppa til arbeid. Ved tilpasning av de eksisterende rammebetingelser og bistand med aktuelle helseproblemer og sosiale og materielle utfordringer bør det i større grad være mulig å bistå denne gruppe unge til arbeidsinkludering.

Prosjektet *Arbeidsinkludering av unge med kognitive utfordringer 'Gråsonegruppa'*, er finansiert med FOU-midler fra Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Innholdsfortegnelse

Arbeidsinkludering av unge med kognitive utfordringer 'Gråsonegruppa'	2
Bakgrunn og oppdrag	2
Arbeidsprosess	4
Litteratursøk.....	4
Saksmapper.....	4
Intervju.....	5
Fagseminar.....	5
Organisering av prosjektet.....	6
Resultat/kunnskapsgrunnlag	7
Hva beskrives om gråsonegruppa/borderline intellectual functioning i forskningslitteraturen? ..	7
Hva beskriver saksmappene?.....	9
Hva beskriver ansatte i NAV om Gråsonegruppa?	12
Hva beskriver unge i gråsonegruppa som viktige elementer for arbeidsinkludering?	16
Kunnskapsutveksling ved presentasjoner/fagseminar	21
Identifikasjon, informasjonsflyt og relasjon.....	21
Utredning og samarbeidspartnere.....	21
Suksessfaktorer	22
Arbeidslivet	22
Oppsummering	24
Avsluttende refleksjoner	28
Litteratur	29
Vedlegg	32
Vedlegg 1 Forespørsel til NAV ansatte om deltakelse i forskningsprosjekt.	32
Vedlegg 2. Intervjuguide NAV ansatte.....	34
Vedlegg 3. - Forespørsel til aktuelle unge om å delta i forskningsprosjektet;.....	35
Vedlegg 4. Intervjuguide Unge arbeidstakere	36
Vedlegg 5 a, b & c. Fagseminar og faglig samling for rådgivingstjenesten	37
Vedlegg 6. Presentasjon på forskningskonferanser.....	46

Sluttrapport

Arbeidsinkludering av unge med kognitive utfordringer 'Gråsonegruppa'.

Bakgrunn og oppdrag

Arbeidsinkludering er et viktig politisk mål i dagens samfunn. Vi har en lav arbeidsløshetsrate på 3,9% i Norge. Allikevel er 9% av våre unge under 30 år ikke i utdanning, arbeid eller opplæring, og 2/3 av disse er heller ikke jobbsøkere (OECD 2018). Andelen unge som mottar uføretrygd i 2018 er også økende. Nyere statistikk viser at 1,8% av befolkningen mellom 18 og 29 år mottar uføretrygd. Dette er en fordobling siden 2006 (Bragstad 2018), og tre ganger gjennomsnittet i andre OECD land (OECD 2018). En studie viser dessuten at det er 38 % sjanse for å ha fått en uføreytelse i slutten av 20-årsalderen når man har generelle lærevansker, og en enda større mulighet for innvilget uføretrygd når man i tillegg har psykososiale problemer (Langøy, Kvalsund & Myklebust 2016).

På denne bakgrunn ble dette prosjektet igangsatt etter ønske av ansatte ved NAV Lerkendal, Trondheim. Utgangspunktet for henvendelsen var behov for mer kunnskap knyttet til unge, der man mistenkte nedsatt kognitiv funksjon og der problemene syntes sammensatte. NAV-veilederne opplevde at de var usikre på hva som var hensiktsmessige tiltak når de skulle bistå disse unge til arbeidsinkludering.

Prosjektet er finansiert av FOU-midler fra Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Det viste seg å være en utfordring å identifisere og avgrense gruppen av ungdom som vi ønsket å vite noe om. Etter et omfattende litteratursøk fant vi imidlertid at det internasjonalt er et lite, men mangfoldig, fagområde som omhandler mennesker med ulike tilpassingsproblemer og som beskriver personer med en IQ i spennet mellom 70 - 85, eller 1-2 standardavvik under gjennomsnittlig intelligens. I forskningslitteraturen omtales denne gruppe som *Borderline Intellectual Functioning* (BIF), og gruppen er antydnet å omfatte opptil 16% av befolkningen (Ferrari, 2009; Peltopuro, 2014). I Norge er disse ofte betegnet som gruppen med generelle lærevansker.

I denne studien har vi valgt å benevne denne gruppen; *Gråsonegruppa*. I denne sammenheng hentyder *Gråsonen* til at det kan være vanskelig å vite om en person faller innenfor aktuelle kriterier som oppfyller vilkårene for ulike helse- og velferdstjenester. Allikevel befinner ofte disse unge seg i en situasjon der de kan ha behov for hjelp og bistand på linje med personer med lett utviklingshemming. På grunn av mangel på diagnose og sammensatte utydelige tilpassingsproblemer

fanges de imidlertid ikke alltid opp av hjelpesystemet. Som en konsekvens er ungdom i denne gruppa derfor ofte usynlig både i samfunnet og i forskningslitteraturen (Peltopuro, 2014).

Mange og ulike aktører møter disse unge. Både ansatte i barnehage og utdanningssystemet kan derfor oppleve usikkerhet knyttet til denne gruppe barn og unge. De unge som søker bistand hos NAV møter ofte en saksbehandler, utreder eller veileder som også kan være usikker på hvordan de best kan bistå den unge.

Det vil også være viktig å nevne at vi, før søknaden om prosjektmidler ble skrevet, hadde samtaler med fagpersoner fra praksisfeltet som var tilknyttet NAV, habiliteringstjenesten, psykisk helsevern, barnevern og kriminalomsorgen. Tilbakemeldingene var entydige; alle som hadde erfaring med ungdom i gråsonegruppa opplevde det som vanskelig og utfordrende å bistå disse unge. På grunn av nye krav i arbeidslivet uttrykte flere fagpersoner dessuten at ungdom i gråsonegruppa i fremtiden sannsynligvis ville ha vansker med å komme seg ut i en jobb de kunne klare.

På denne bakgrunn var den overordnede målsetning med dette prosjektet å samle kunnskap som kunne være til nytte for at denne gruppen unge på en bedre måte kunne bistås til arbeidsinkludering. Vi ønsket å gjøre dette ved å bygge på eksisterende kunnskap innen forskning, foruten informasjon hentet fra saksdokumenter og erfaringene til de NAV ansatte og deres samarbeidspartnere. I tillegg ønsket vi å intervju ungdom som var i gråsonegruppa og som hadde kommet i jobb. Målsetningene for dette prosjektet var derfor:

1. Lage en kunnskapsoversikt om unge i gråsonegruppa; hva sier forskningen om gråsonegruppa?
2. Undersøke hva som kjennetegner sakene i NAV der unge i gråsonegruppa skal bistås til arbeid.
3. Undersøke NAV ansattes forståelse av ungdom i gråsonegruppa, og NAV ansattes forståelse av hva som hemmer og fremmer målet om arbeidsinkludering
4. Undersøke hva ungdom i gråsonegruppa som har kommet ut i jobb selv har opplevd å fremme eller hemme det å komme ut i jobb

Arbeidsprosess

Informasjon for å belyse problemområdet ble innsamlet ved søk etter vitenskapelig litteratur, gjennomlesning av saksmapper, samt intervju av ansatte i NAV og unge i gråsonegruppa.

Litteratursøk

For å samle informasjon av betydning for et kunnskapsgrunnlag om denne gruppen unge, ble det utført et litteratursøk etter vitenskapelige artikler i de elektroniske databasene Web of Science, Psych Info, Medline, PubMed, SweMed og Idun. Vi avgrenset søket til perioden mellom 2000 til 2017. Søket hadde et eksplorerende utgangspunkt da vi på forhånd ikke visste om gråsonegruppa utgjorde et eget forskningsfelt.

I starten inkluderte vi søkeord som *slow learners*, *special education* og *learning difficulties* for også å fange opp litteratur innen utdanningsforskning. Dette viste seg imidlertid å gi over 50.000 treff innen ulike fagområder. Etter flere forsøk fant vi ut at gråsonegruppa internasjonalt beskrives *borderline intellectual functioning* (BIF), og søket ble avgrenset med følgende søkeord: *borderline intellectual functioning*, *borderline intellectual disability*, *borderline intellectual disorder*, *borderline mental retardation*, *borderline developmental disability*, *borderline intelligence*, *borderline functioning retardation*, *borderline capacity and borderline IQ*. Etter denne avgrensningen satt vi igjen med 785 artikler som ble gjennomgått ved å lese sammendragene. Vi forkastet artikler som ikke omhandlet målgruppen, samt artikler der målgruppen var kategorisert i samme kategori som lettere psykisk utviklingshemming, uten at BIF var tydeliggjort og diskutert eksplisitt i artikkelen. Denne avgrensningen kan imidlertid ha ført til at vi kan ha gått glipp av relevant forskning om gruppen innen andre fagområder. Analysen bestod i å sortere artiklene etter aktuelle fagområder, som arbeid, skole, barndom, kriminalitet, psykiatri. I alt 108 forskningsartikler ble lest.

Saksmapper

Vi fikk også tilgang til 21 anonymiserte saksmapper i NAV som tilhørte denne gruppen unge. Alle veiledere på NAV-kontoret ble bedt om å finne to eller flere saker de arbeidet med, der de hadde bedt om en nevropsykologisk utredning, og der vedkommende var mellom 18-30 år. To prosjektmedarbeidere ved NAV-kontoret hadde ansvar for å identifisere og ta ut alle dokumenter i de utvalgte sakene. Alle dokumenter ble anonymisert ved at navn og fødselsdato ble fjernet. Det endelige datamaterialet besto av saksmappene til 13 menn og 8 kvinner. Etter pålegg fra Arbeids- og velferdsdirektoratet ble alt arbeid med saksmappene foretatt på et lukket NAV-kontor hvor ingen andre hadde tilgang, og ingen dokumenter ble tatt ut fra dette kontoret.

Direktoratet hadde på forhånd gitt instruert dispensasjon fra taushetsplikten, og Personvernombudet (NSD) tilrådet etter dette at prosjektet kunne gjennomføres.

Datamaterialet bestod av en betydelig mengde dokumenter, og innholdet ble i første omgang systematisert kronologisk for å tydeliggjøre saksgangen i hver av sakene. På denne måte kunne de ulike sakstypene identifiseres. Neste steg besto i å inndelegge de kronologiske temaene i ytterligere 20 tema, som alle pekte seg ut som distinkte dimensjoner. Ved å gjengi vurderinger, utsagn eller andre relevante opplysninger kunne aktuelle tema beskrives. På denne måten ble det tydeliggjort en forståelse av hva som kjennetegnet sakene, og vi kunne identifisere substansen i likheter og forskjeller. Sett retrospektivt hadde en anledning til å gå tilbake i sakene etter første gjennomlesning vært nyttig, da dette hadde gitt oss mulighet til å validere analysen samt høve til ordrett gjengivelse fra dokumentene når viktige funn skulle beskrives.

Intervju

Det ble gjennomført fokusgruppeintervju med 4 ansatte ved NAV rådgivingstjenesten og 3 ergoterapeuter ved hjelpemiddelsentralen i fylket og 7 deltakere i veiledningsforum ved et NAV-kontor (Vedlegg 1-2). Intervjuene ble gjennomført på arbeidsplassen. Fokusgruppeintervjuene varte fra 1 til 2 timer.

Individuelle intervju med unge som tilhørte gråsonegruppa og som hadde kommet i jobb ble også gjennomført (Vedlegg 3 - 4). De unge ble rekruttert av veiledere ved NAV-kontoret. Intervjuene varte i vel 30 minutter. Det viste seg imidlertid viktig å ta hensyn til at disse unge fort ble slitne og at det opplevdes vanskelig å reflektere over aktuelle prosesser som hadde ført til arbeidsdeltakelse. Dessverre viste det seg også vanskelig å rekruttere unge til disse intervjuene. Selv om rekrutteringen pågikk i hele prosjektperioden, ønsket kun to kvinnelige informanter med erfaring fra arbeidslivet å dele sine erfaringer. Disse intervjuene ga imidlertid svært verdifull informasjon om hvordan de unge i gråsonegruppa erfarte inkluderingsprosessen.

Alle intervjuene ble transkribert ordrett, og tematisk analyse ble brukt som analysemetode.

Fagseminar

Mot slutten av prosjektperioden ble det arrangert et fagseminar (Vedlegg 5a), hvor de foreløpige resultatene fra prosjektet ble presentert og diskutert. Til seminaret ble aktuelle fagpersoner som kommer i kontakt med denne brukergruppen invitert. Noe som resulterte i deltakere fra ulike tjenester innen NAV Trøndelag, rådgivere fra videregående skoler i fylket og to representanter fra Arbeids- og velferdsdirektoratet. Til sammen deltok 56 personer på seminaret. Fagseminaret ble avsluttet med et gruppearbeid. Oppgavene som ble diskutert i gruppene tok utgangspunkt i de gjeldende resultat fra prosjektet som var presentert. Resultatet fra

gruppearbeidet ble presentert gruppevis i plenum ved bruk av veggaviser (Vedlegg 5 b & c). Ved de ulike framleggene ble viktige tilbakemeldinger gitt. Det ble tydeliggjort at deltakerne på fagdagen var godt kjent med aktuell problematikk knyttet til ungdom i gråsonegruppa, og at dette var en gruppe unge som de opplevde at det var utfordrende å bistå.

Ved invitasjon om å presentere resultat fra prosjektet for Rådgivingsgruppen for veiledere i NAV Trøndelag, etterfulgte også nyttige diskusjoner blant annet med etatens nevropsykologer. Viktige spørsmål og tilbakemeldinger fremkom også etter presentasjon fra prosjektet for kolleger på to forskningskonferanser som hadde redusert funksjonsevne som tema (Vedlegg 6).

Organisering av prosjektet

Siden dette er et prosjekt med spørsmålsstillinger aktualisert av ansatte i NAV, ble det opprettet en styringsgruppe for prosjektet bestående av aktuelle ressurspersoner både fra lokalkontoret og fylkeskontor i Trøndelag. Styringsgruppen besto av;

Anne Aasback og Grethemor Skagseth Haugan – NAV Lerkendal, Trondheim

Anne Ravnevand – NAV Rådgivingstjenesten, Trøndelag

Elin Svendsen – Hjelpemiddelsentralen i Trøndelag

Ann Kristin Løe og May-Liz Flatholm – NAV, Trøndelag fylke

Det har vært avholdt 4 møter i styringsgruppen. På møtene er deltakerne holdt fortløpende orientert om fremdriften i prosjektet, foruten at faglige spørsmål og problemstillinger knyttet til rekruttering av aktuelle informanter er diskutert og avklart.

Resultat/kunnskapsgrunnlag

Hva beskrives om gråsonegruppa/borderline intellectual functioning i forskningslitteraturen?

Unge som tilhører gråsonegruppa skårer lavt, men innenfor normalområdet, på de fleste kognitive funksjoner ved bruk av for eksempel evnetesten Wechsler-test (Gigi, 2014). De har også ofte emosjonelle og atferdsmessige utfordringer (Nouwens et al. 2017). Dette kan blant annet gi seg utslag i aggressive reaksjoner med manglende impuls kontroll, noe som i enkelte situasjoner kan gjøre det vanskelig å kommunisere med andre på en relevant måte (Van der Meer, 2004; Van der Meere, 2008). Forskning har vist at mennesker i gråsonegruppa ofte opplever å bli avvist, eller føler seg mobbet, av andre (Janowska 2016). Den generelle lave kognitive funksjonen betyr også at personer i gråsonegruppa oftest har problemer med å huske, lære, konsentrere seg, komme i gang eller å gjennomføre aktiviteter. En studie fant at personer i gråsonegruppa er særlig sårbare for utfordringer i miljøet, som for eksempel fattigdom eller uhensiktsmessig oppdragerstil (Emerson et al., 2011). Mennesker i gråsonegruppa synes også å være mer utsatt for mentale lidelser enn andre (Galletta et al., 2016), er oftere innlagt på psykiatrisk sykehus (Nieuwenhuis et al, 2017) og de får oftere medisin mot psykiske lidelser til fordel for samtaleterapi (Hassiotis, 2008).

Personer som kategoriseres i gråsonegruppa har generelt dårligere helse og lavere arbeidsdeltakelse enn gjennomsnittsbefolkningen (Emerson, 2018). Det viser seg også at personer i gråsonegruppa kan ha problemer som relateres til alkohol- og stoffmisbruk, men at de i liten grad bistås av spesialisthelsetjenesten for disse problemene (van Duijvenbode 2017, 2016b, 2013; Herrington, 2009; Billsted, 2017). I forskningslitteraturen beskrives også hvordan en finner en overvekt av personer i gråsonegruppa i kriminalomsorgen og fengselsvesenet, der enkelte studier antyder at de utgjør mellom 11%-37% av de innsatte i fengsel (Alexander, 2006; Baldry, 2013; Herrington, 2009; Søndena, 2008).

Siden de har en jevn svak kognitiv funksjonsprofil er dette en sårbar gruppe som møter mange utfordringer i dagliglivet når det gjelder sosiale aktiviteter. Personer i gråsonegruppa har ofte mindre nettverk (Arvidsson og Granlund, 2018) og deres livskvalitet er i større grad knyttet til relasjonene de har til profesjonelle aktører enn det som er vanlig (Asselt-Goverts et al., 2015). For å ivareta både voksne og barn anses det viktig å støtte aktuelle familiemedlemmer til personer i gråsonegruppa. For å unngå det stress som ofte følger når barn eller voksne har nedsatte kognitive evner, bør støtten gis ved iverksetting av langvarige familiesentrerte tiltak (Schuiringa et al, 2015; Bagner et al. 2013; Precenzano et al. 2016).

Flere rapporterer dessuten om problemer med gjennomføring av utdanning (Fernell & Ek, 2010). Alesi et al (2015) fant i en studie at ungdom i gråsonegruppa hadde lavere selvtilit, og høyere nivå

av angst relatert til skolegang. I skoleforskning er det også vist at elever i gråsonegruppa får lave karakterer (Karande, Kanchan & Kulkarni, 2008). Shaw (2008) fant på sin side at elever i gråsonegruppa synes å havne mellom ordinær undervisning og spesialundervisning i skolen, og således mottok lite målrettede opplæringstiltak. For å unngå atferdsmessige og sosiale problem på sikt, er også viktigheten av en god elev-lærer relasjonen beskrevet.

Det synes å være lite forskning om gråsonegruppa og arbeid. Studier har imidlertid vist at de er tre til fire ganger oftere uten arbeid enn gjennomsnittsbefolkningen (Verdonschot, et.al., 2009), de har ofte korte arbeidsforhold (Zetlin & Murataugh, 1990) og de har lavere lønn og jobber med lav prestisje (Seltzer et al. 2005). Det er også begrenset forskning som omhandler virksomme metoder for oppfølging av denne gruppen unge. Vi identifiserte to studier der det argumenteres for at det er prosesser som fokuserer på utvikling og ressurser, som vektlegger relasjonen i oppfølgingsarbeidet og som praktiserer vennlighet og håp, som viser seg å ha effekt i endringsarbeid som for eksempel i overgangen fra skole til jobb (Ellem et.al., 2013; Jankowska, 2016).

Et av hovedintrykkene etter litteraturgjennomgangen var at størsteparten av forskningen knyttet til gråsonegruppa er innenfor forskningsfeltene mental helse og medisinerings, rus og kriminalitet, foruten studier som måler ulike nevrokognitive funksjoner hos barn. Forskningen preges av at den er fragmentert. Mange studier har små utvalg og ofte blandes personer i gråsonegruppa med personer med lett utviklingshemming (Peltopuro et al., 2014). Det savnes også forskning på gode veier til arbeid, og hva som gjør at ungdommene blir stående i jobben. Ved for eksempel digitalisering og robotisering, foruten økte krav til effektivitet og selvstendighet, vet vi at arbeidslivet blir mer komplisert. Noe som kan være en av flere årsaker til at flere ungdommer i gråsonegruppa i fremtiden kan få problemer med å komme inn i arbeidslivet.

Siden IQ er normalfordelt i befolkningen, hvorav gråsonegruppa utgjør opptil 13 - 16%, er det utviklet svært lite forskning knyttet til denne gruppen som med stor sannsynlighet må ha bistand fra ulike offentlige tjenester. Ifølge Ferrari (2009) blir personer i gråsonegruppa ofte oversett eller feildiagnostisert, noe som kan føre til at de ikke får nødvendig hjelp og bistand. Dette er uheldig og gjør at personer i gråsonegruppa kan ha flere problemer i hverdagen enn mennesker med lett utviklingshemming (Podesta & Radstaak, 2012). Som gruppe står disse derfor ovenfor de samme krav og forventninger som resten av befolkningen, men de mangler de nødvendige personlige forutsetninger for å lykkes. Samtidig viser forskningen at det kan være vanskelig for omgivelsene og identifisere og forstå deres utfordringer som utgangspunkt for hensiktsmessige hjelpetiltak.

Hva beskriver saksmappene?

De 21 anonymiserte saksmappene vi fikk tilgang til inneholdt mange dokumenter med mye informasjon om den enkeltes situasjon. Dokumentene beskrev hverdagslivet til disse unge etter endt utdanning, og hvordan hver og en hadde funnet ulike løsninger. Etter flere runder med strukturering og tematisering av dette materialet kom vi frem til et resultat som tydeliggjorde to karakteristiske tema som vi har valgt å kalle «Aktive foreldre» og «Historien er ukjent». Det var 6 saker i kategorien «Aktive foreldre» og 15 saker i kategorien «Historien er ukjent». Vi fant også distinkte fellestrekk på tvers av de karakteristiske sakene.

Aktive foreldre

I de sakene der foreldrene var sentrale pådrivere viste dokumentasjonen at deres barn hadde mottatt hjelpetiltak i løpet av hele oppveksten. Selv om tiltakene som var beskrevet i sakene ikke var de samme når det gjaldt hvor tidlig de var igangsatt, hyppighet og oppfølging, fremsto det tydelig at foreldrene hadde hatt en aktiv rolle for å bistå sitt barn i hele oppveksten. Når saken ble startet opp på NAV-kontoret, ga dette initiativet for eksempel seg utslag i vedtak om rett til spesialundervisning og medisinske utredninger fra tidlig alder. Det synes som at foreldrene hadde klare oppfatninger om hva ungdommene hadde behov for, og det synes som om NAV-veilederne rettet seg etter foreldrenes vurderinger. Selv om det kunne være uenighet mellom ungdom, forelder og NAV-veileder underveis, synes det som om foreldre hadde stor innvirkning på både saksgangen og resultatet.

Når foreldrene engasjerte seg viste dokumentene at den unge hadde deltatt på færre arbeidsutprøvinger enn saker i den andre kategorien. I tillegg synes det som at disse ungdommene selv opplevde en større grad av mestring på de praksisplassene de var, og det var i flere saker dokumentasjon på planer om varig tilsetting. Sammenliknet med saker der foreldrenes innsats ikke var fremhevet i dokumentene, og historien til den unge ikke var så godt beskrevet, gikk det relativt kort tid fra sakene ble opprettet i NAV til endelig avgjørelse om uførestønad forelå for de unge der foreldrene var aktive. Selv om full uførestønad var innvilget forelå det allikevel planer om ulike aktiviteter for enkelte unge, som for eksempel arbeid med lønnstilskudd. I noen av disse sakene var det dokumentert at foreldrene var aktive bidragsgivere når det gjaldt å forhandle med aktuelle arbeidsgivere.

Historien er ukjent

I beskrivelsene av unge hvor deres fortid og historie fremstod som ukjent og hvor foreldrene og andre støttepersoner eller pådrivere ikke hadde vært så delaktige, manglet ofte beskrivelser av tidligere hjelpetiltak. Imidlertid kunne en legeerklæring fra fastlegen, utredning utført av en nevropsykolog og eventuelle andre behandlere innen psykisk helsevern inneholde nyttig informasjon

for å få innsikt i ungdommenes historie og arbeidsevne. I motsetning til saker som dokumenterte at foreldrene eller andre personer hadde støttet den unge aktivt under og etter endt utdanning, bar disse sakene preg av mange mislykkede arbeidstreningsforsøk, og en svært kronglete vei gjennom NAV-systemet. Dette viste seg ved at enkelte unge i løpet av 7 til 8 år med gjentatte forsøk hadde gått fra praksisplass til praksisplass. Uførestønad var innvilget i 7 saker som var avsluttet ved tidspunkt for vår datainnsamling, - uten at det forelå synlige planer om videre aktivitet.

Fellestrekk i sakene

Selv om to karakteristiske sakstyper ble identifisert var det også mye som var likt i sakene. Fyldige beskrivelser av kjennetegn ved personen gikk igjen i alle sakene i form av dokumenter som møtenotater og legeerklæringer, foruten vurderinger fra arbeidstreningstiltak og aktuelle arbeidsgivere. I noen sammenhenger ble kjennetegnene beskrevet som en del av personligheten, andre ganger som symptomer på psykososiale vansker. Saksmappene beskrev hvordan disse unge ofte ble oppfattet som unnvikende med lav selvfølelse/selvinnsikt, manglende motivasjon og at de ofte fungerte dårlig i sosiale settinger. Andre beskrivelser viser imidlertid et bilde av en ungdom som er hyggelig, ærlig, omtenkstom, pliktoppfyllende og sosialt søkende, men lite realitetsorientert. Kroppslige og/eller mentale plager beskrives i de fleste saksmappene, og kan gi seg utslag i søvnevansker, aggressiv adferd og impulsivitet. I de fleste saker beskrives dessuten hvordan enkelte utsetter seg for helsemessige farer ved et dårlig kosthold, alkoholbruk og risikofylt seksuell adferd. Beskrivelsene tydeliggjorde imidlertid en forståelse om at kjennetegnene vanskelig lot seg endre eller forbedre. Et eksempel var en mor som siteres fra et møte med en NAV-veileder: «*Han er ikke realitetsorientert, det kommer ikke til å endre seg*». Et annet eksempel, er fra en legeerklæring der ungdommen beskrives som «*å ha angst, og å være unnvikende, men å ikke være tilgjengelig for behandling*».

Felles for de fleste sakene var ungdommenes ønske om egen bolig, og trygge boforhold stod høyt på ønskelisten. Det fremstod imidlertid vanskelig å etablere seg både på grunn av dårlig økonomi, men også fordi det å bo krever ferdigheter og selvstendighet som av og til var fraværende. Flere saker inneholdt dokumentert hjelp fra ansatte i kommunen til bo-trening, eller beskrivelser om at det forelå planer om dette. Det var også godt dokumentert hvordan flere unge flyttet mye mellom foreldrehjemmet og samboer på grunn av konfliktfylte relasjoner enten mellom den unge og foreldrene eller med samboer. I tillegg var det også noen som opplevde utrygghet når de bodde i samme leilighetskompleks med naboer som hadde rusproblemer.

Lavterskeltilbud som tilbud om aktivitet i regi av Kirkens bymisjon eller andre treffsteder var beskrevet som aktuelt i kun få av sakene. En praksisplass var derfor målet for samarbeidet mellom

ungdommen og NAV-veileder i nær alle sakene. I de fleste sakene forelå arbeidsevnevurderinger og/eller ungdommens egenvurderinger som beskrivelser av evner og egnet praksisplass/arbeid. Ved gjennomlesing av samtlige mapper, fremkom det imidlertid tydelig at de praksisplasser som ble benyttet var sentrert rundt de samme, men noen få, bransjer og bedrifter. Siden det kan synes som at det var samsvar mellom tilbud og etterspørsel av aktuelle praksisplasser, kan denne situasjonen forstås som at både ungdommene og NAV-veilederne hadde en felles forståelse av hvilke praksisplasser som var aktuelle. Arbeidsoppgaver som gikk igjen i praksis var arbeid i matvare- og dyrebutikker, foruten i barnehage og lagerarbeid. Det snevre utvalget av praksisplasser kan gjenspeile en vurdering av at ungdom i gråsonegruppa kun kan utføre begrensede arbeidsoppgaver. Allikevel førte ingen av arbeidsutprøvingene til varig jobb, i de dokumenter vi fikk tilgang til. Sett utenfra kan det derfor virke som om ungdommene ble ført inn i en rekke av praksisplasser som ikke var tilpasset den enkeltes evner eller behov, og som ikke førte til lønnsarbeid.

Selv i de få tilfellene hvor ungdommen syntes å trives var det tilbakemeldinger om behov for omfattende bistand på arbeidsplassen. Når tiltaksperioden var over opphørte også arbeidsforholdet i samtlige saker. I mange tilfeller var det imidlertid ungdommen selv som ønsket å avslutte, ofte brått og uten forvarsel. Notater, legeerklæringer og andre saksdokumenter antyder at relasjoner til leder og arbeidskollegaer var sentralt. Hvis ungdommen opplevde å bli behandlet dårlig, eller at kravene ble for høye for den enkelte, hadde den unge lett for å gi opp. I noen saker var det også beskrevet at ungdommen hadde sluttet fordi arbeidet var kjedelig, mens i andre tilfeller var arbeidsforholdet avsluttet fordi arbeidet førte eksempelvis til muskel- og skjelettplager eller psykiske plager.

Ingen av ungdommene i denne studien hadde fullført videregående skole. I noen få av sakene var det dokumentert at ungdommen ønsket å ta fagbrev, og noen ungdommers planer om høyere utdanning syntes vanskelig å få til, og beskrives som urealistisk. Det var likevel et gjennomgående funn at de aller fleste unge ikke ønsket mer skolegang. Sett i lys av det vi vet om gruppens vansker med sosiale relasjoner, mobbing og lærevansker er det ikke så overraskende at skolegang ikke fremstod som høyt prioritert. Noen av ungdommene i dette datamaterialet hadde fått spesialundervisning i løpet av skolegangen. I vårt utvalg synes det imidlertid ikke tydelig at spesialundervisning og oppfølging i skolen var utslagsgivende for gjennomføring av videregående skole.

Hva beskriver ansatte i NAV om Gråsonegruppa?

Fokusgruppeintervjuene med NAV ansatte ble analysert og fire hovedtema med aktuelle undertemaer ble identifisert.

Hvordan beskrives gruppen av de NAV-ansatte?

De NAV-ansattes forståelse av ungdom i gråsonegruppa som fremkom i fokusgruppeintervjuene sammenfalt i stor grad med beskrivelsene vi fant i saksmappene. De uttrykte en oppfatning av hvordan disse unge, foruten generelle lærevansker, også hadde vansker med det sosiale spillet og at de ofte hadde psykiske plager. Ansatte i NAV opplevde også at ungdom i gråsonegruppa kunne være preget av traumer, rus og kriminalitet. En sa det slik:

«Det er sjelden at de har lav kognitiv funksjon alene. Som regel er det tilleggsproblematikk også. Det kan være vanskelig å si noe om kausaliteten mellom disse to. Ofte ser vi også at denne gruppen ikke profitterer på behandling på grunn av tilleggsproblematikk. Dette gir en ekstra utfordring. Vi ser dette veldig ofte. Det er rus, psykiatri og kriminalitet. Da baller det på seg».

Det ble også beskrevet hvordan disse unge kunne ha ulike problem i dagliglivet og i arbeidssituasjonen på grunn av svak tidsforståelse og dårlig mengdeforståelse, samtidig som de hadde vansker med å konsentrere seg, og derfor lett lot seg avlede. Når de ikke alltid oppfattet og fortolket informasjon som forventet, var dette et naturlig hinder for deres mulighet til å følge arbeidslivets rutiner og regler. De ansatte hadde en oppfatning av at det kunne være forskjell på guttene og jentene i gråsonegruppa, ved at guttene kunne ha utagerende atferdsproblemer, mens jentene ofte var snille og stille. Dette kunne, ifølge de NAV-ansatte, føre til at jentene ble oversett for eksempel i skolesituasjonen.

De NAV-ansatte erfarte at ungdom i gråsonegruppa først og fremst uttrykte et ønske om å komme ut i jobb. Siden de fleste av disse unge kom til NAV uten opplysninger fra tidligere skolegang, kunne de ansattes jobb være en utfordrende oppgave. En ansatt uttrykte det på denne måten:

«- og så kommer de til NAV som en helt vanlig person og møter krav som en vanlig person uten tilrettelegginger. Så ser vi at det ikke går som planlagt».

De NAV-ansatte diskuterte også ulempen ved at det tok lang tid fra ungdommen avsluttet videregående skole til de ble henvist til NAV. Dersom det i enkelte tilfeller hadde gått flere år siden avsluttet skolegang, opplevde de at sjansene for å komme ut i jobb lett ble redusert.

Det ble også tydeliggjort og problematisert at ungdommene i gråsonegruppa ofte ble gående i «systemet» lenge, noen ganger opp til 10 år, før de ble innvilget uføreytelse. Ifølge de NAV-ansatte

ble disse ungdommene stadig tilbudt nye tiltak i regi av arbeidsmarkedsbedrifter foruten kortere arbeidsforhold med lønnstilskudd uten at resultatet førte de nærmere det ordinære arbeidslivet.

Hvordan jobbe med ungdom i gråsonegruppen?

For å forstå den aktuelle situasjon for hver enkelt ungdom, beskrev NAV-ansatte hvordan en stor del av deres arbeid med disse unge besto i innhenting av opplysninger fra skolegang og helsevesen. De opplevde at dette tok mye tid, men at det var viktig å klargjøre ungdommenes kompetanseprofil, noe som innebar en nevropsykologisk utredning, arbeidsevnevurdering foruten den unges egenvurdering. De ansatte opplevde det som en tung oppgave å henvise ungdommene til nevropsykologisk utredning. Særlig var det ubehagelig å meddele ungdommen resultatet av utredningen, som en ansatt uttrykker på denne måten:

«Jeg synes det er vanskelig det å henge vansker på kognitive evner, for det er så tabu - og så usynlig og vanskelig for de å begripe».

Det ble også tydeliggjort hvordan ungdommene kunne ta det tungt om de fikk vite at de hadde generelle lærevansker, og noen ønsket heller ikke å vite om det. Dilemmaet mellom å realitetsorientere ungdommene, uten å frata de motet eller bidra til stigmatisering, fremstod som spesielt utfordrende. De ansatte understreket derfor viktigheten av å fremheve styrker hos den enkelte ved veiledning og annen utredning. Veiledningen ble beskrevet som en balansegang mellom å realitetsorientere og «å ikke drepe drømmene», som en av de NAV-ansatte uttrykte det.

Det ble tydeliggjort hvordan en vellykket arbeidsinkludering for disse unge var avhengig av støttende omgivelser. For at dagliglivet skulle fungere både hjemme, i fritiden og på jobb, var det mange hensyn som måtte ivaretas. Da ble det ansett som en stor fordel dersom noen i nettverket kunne tilby en jobb, som familie eller venner, eller sosialt ansvarlige arbeidsgivere. I arbeidssøkingssituasjonen ble foreldrene ansett som de viktigste støttespillerne.

Rammebetingelser og systemets krav

De ansatte tydeliggjorde hvordan de unge i gråsonegruppa hadde behov for bistand over lengre tid. Imidlertid kunne NAV organisasjonens krav om effektivitet ikke alltid muliggjøre en langvarig og hensiktsmessig bistand. Hvordan regelverket også kunne stå i veien for å kunne gi god bistand ble fremhevet av en av de ansatte:

«For bare noen år siden kunne vi ha folk i arbeidstrening i opptil tre år. I dag kan vi ikke ha de lenger i arbeidstrening enn ett år til sammen. Dette passer ikke med behovet. Da vi har så mange som står så langt fra arbeidslivet. Vi trenger mer tid. Så vårt eget regelverk står i veien for oss. Når vi ikke har det handlingsrommet vi trenger, spiller det ingen rolle hvor kreativ man er».

De NAV-ansatte uttrykte også et ønske om at regelverket kunne tillate en kombinasjon av uførestønad og lønnstilkudd. Uttrykk som at «*ledelsen oppfordrer oss til å tenke nytt og spennig, men rammebetingelsene gir oss ikke det nødvendige handlingsrommet*» beskriver en opplevd frustrasjon. Det fremkom også beskrivelser som tydeliggjorde en generell oppfatning blant de NAV-ansatte om at ledelsen ikke forstod hvor krevende det var å bistå ungdom i gråsonegruppa.

De tilbud de ansatte hadde til rådighet, og som oftest ble benyttet når unge i gråsonegruppa skulle bistås til arbeid, var arbeidsrettede tiltak.

«I utviklingen av arbeidsrettede tiltak ser vi at de (tilbudene) mer og mer går i retning av ordinært arbeidsliv. Krav til høyere oppmøte og andre krav som skal føre til veldig mye hardere og raskere overgang til ordinært arbeid på kort tid. Vi mener at vi blir satt til å prioritere en målgruppe som det samme direktoratet på samme tid snur ryggen til når de designer nye tiltakspakker fordi disse ikke er tilpasset målgruppens forutsetninger. Vi har et enormt gap der».

Det ble også problematisert at ungdom i gråsonegruppa ikke har de kvalifikasjonene som kreves i de fleste jobber i dagens arbeidsliv. På denne bakgrunn ønsket de NAV-ansatte seg mer frihet til å disponere tiltaksmidlene.

Samarbeid og tverrfaglighet

Aktuelt samarbeid mellom ansatte innad i NAV ble beskrevet som viktig for å kunne gi god bistand til ungdom i gråsonegruppa, og dette samarbeidet burde gjerne forbedres og utvikles. Det ble opplevd som svært krevende alene å ha ansvar for nødvendig bistand til de unge i gråsonegruppa. Tverrfaglig samarbeid og god kunnskap om hva det kan innebære av hjelpebehov å ha kognitive vansker opplevdes som viktig. Som en av de ansatte uttrykte det:

«NAV-veiledere bør ha svært mye og variert kunnskap om utfordringer, personer og etater. Det er umenneskelig mye informasjon».

Samarbeid med eksterne partnere ble også beskrevet som svært viktig. Det ble oppfattet som avgjørende å kunne fange opp personer i gråsonegruppa tidlig for å sikre hensiktsmessig opplæring i skolen og kunne bistå i viktige overganger. Spesielt ble overgangen fra videregående skole til arbeidslivet trukket frem, men også samarbeid med habiliteringstjenesten og kommunens boligkontor og oppfølgingstjeneste ble nevnt. En av de ansatte sa det slik:

«Hvis samarbeidet mellom de ulike etatene ikke fungerer og ungdommene sklir gjennom systemene blir 'nissen med på lasset', det vil si at den unges problem vil være en uløst utfordring også i NAV».

Samarbeid med sosialt ansvarsfulle arbeidsgivere som var innstilt på å ivareta ungdommene og tilrettelegge arbeidsoppgavene ble også fremhevet som betydningsfullt.

«Det det står på for oss er å finne den arbeidsgiveren som faktisk godtar denne gruppen. Vi er svært avhengig av denne dialogen mellom arbeidsgiver og NAV-veilederen - og (en arbeidsgiver) som kan bistå med å besvare spørsmålene om hva som kommer etter at brukeren er ferdig (på praksisplassen) og bistår med for eksempel overføringsmuligheter til andre typer jobber. Om vi ikke har det forholdet (med arbeidsgiver) så kan vi ikke sette ut disse ungdommene».

Som dette utsagnet tydeliggjør, beskrives både ungdommenes behov, foruten arbeidsgiverens situasjon, for å kunne ivareta en arbeidstaker med de behov og utfordringer som en ungdom i gråsonegruppa kan ha. De NAV-ansatte mente de hadde et stort ansvar for å finne nye og egnede praksisplasser med egnede ledere, og de etterlyste hjelp fra sentralt hold i NAV til dette arbeidet.

Hva beskriver unge i gråsonegruppa som viktige elementer for arbeidsinkludering?

Ungdommenes historier inneholdt noen fellestrekk som synes å ha hatt stor betydning for ungdommenes vei mot en ordinær jobb. Disse fellestrekkene oppsummeres i fire hovedkategorier; veilederrollen, arbeidsplassen, bistand til arbeid og hjelp med personlige utfordringer.

Veilederrollen

De unge la stor vekt på at både veiledere i NAV og lærere burde være vennlige, interesserte og vise forståelse for den enkeltes situasjon. En ungdom uttrykte det på denne måten;

«De (veiledere) må være blide. Jeg har opplevd mange ganger at de er sure og utålmodige og ikke forstår meg. Da glemmer jeg hva jeg skal si og så blir jeg usikker og sint. Hvis de er sure og negative skjønner jeg at de ikke har trua på meg og da mister jeg trua på meg selv også. De må være interessert i det som jeg kan og det som jeg vil. De må ikke se ut som de kjeder seg og er sure og leie. Når jeg møter sånne folk blir jeg helt fortapt».

Her ser vi også at et fokus på hva den unge kan og kan klare fremstår som viktig, framfor å vektlegge feil og mangler. I et annet sitat uttrykker en av ungdommene at de har behov for langvarig og tett oppfølging av en som forstår dem;

«En god saksbehandler klarer å forstå meg på et hvis, jeg kan snakke med saksbehandleren om ting jeg kanskje ikke snakker med andre om. Jeg vet ikke helt hvordan jeg skal forklare det, men jeg har vært veldig heldig med saksbehandlerne mine, for jeg har ikke trengt å krangle med dem. Sånn som hun jeg har nå, hun har jeg jo hatt siden ja, siden 2013 eller noe sånt, så jeg har jo hatt hun ganske lenge. Hun har jo vært der siden jeg var på mitt nederste. Det var jo sånn at i de første månedene så ringte hun meg hver uke bare for å spørre hvordan jeg hadde det, og det er jo en god saksbehandler. Hun har jo vært med meg på møter med legen, hun har forstått hvordan ting har vært da, og det er veldig bra».

Selv om ungdommene opplever at det er viktig med vennlighet og oppfølging over tid, beskrives dette ikke som tilstrekkelig for et vellykket resultat. Som en av ungdommene beskriver er de kognitive evnene begrenset, noe saksbehandleren hos NAV også må forstå og ha kunnskap om;

«Det er viktig for meg at veilederen minner meg på når jeg skal komme på møter og møte opp forskjellige steder. Det er vanskelig for meg å vite hvor lang tid det tar å komme meg til NAV og sånn. Jeg blir fort forvirret når jeg kommer til nye steder. Det er viktig for meg at de skjønner når jeg ikke forstår hva de mener».

Det synes altså å være viktig med god kompetanse på hva det kan innebære av behov for bistand når man har kognitive problemer og defineres å tilhøre gråsonegruppa. Som vi ser av sitatene over er det en fordel med kompetanse på de mekanismene som kan utløses når ungdommene ikke forstår eller møter krav som de ikke har forutsetning for å oppfylle. Sårbarhetsfaktorene kan være flere og være knyttet til forhold som å glemme lett, miste konsentrasjon, tempo i arbeidssituasjonen og å føle seg avvist.

Begge ungdommene forteller at de i perioder, hvor de har hatt det svært vanskelig, har fått økonomisk hjelp fra NAV. Dette har begge våre informanter opplevd som svært viktig. Allikevel forteller en at hun i perioder hadde så svak økonomi at hun levde på fattigdomsgrensa, noe som førte til opparbeidelse av gjeld.

Arbeidsplassen

Begge informantene hadde vært i arbeidstrening på mange ulike arbeidsplasser- De hadde begge problem med å huske detaljer fra arbeidssituasjonen, som for eksempel hvor lenge de hadde jobbet på hvert sted. Det syntes imidlertid som at de fleste arbeidsforhold hadde vært kortvarige. En av informantene sa følgende:

«Etter at jeg jobbet i barnehage begynte jeg å jobbe i klesbutikken, men jeg husker ikke hvordan jeg fikk den jobben. Jeg trivdes med kollegaene, men sjefen ville ikke betale meg hvis jeg jobbet ekstra. Så jobbet jeg i matbutikk i to måneder. Og så prøvde jeg jobbe i en annen matbutikk. Etter det fikk jeg jobb som snekker, eller jeg husker egentlig ikke helt i hvilken rekkefølge disse jobbene var, eller hvor lenge jeg jobbet på de forskjellige stedene. Men nå kom jeg på at jeg jobbet som snekker i fire måneder».

For at ungdommene skulle trives i jobben var det viktig at de opplevde et inkluderende og vennlig arbeidsmiljø. På spørsmål om hvordan en drømmearbeidsplass var sa en følgende:

«Det har mest betydning at folk er trivelige, for jeg vil ikke jobbe i et dårlig miljø med tanke på at jeg har jobbet på så mange steder der jeg har blitt avvist så mange ganger. Og jeg er så redd for ikke å bli likt, jeg har alltid vært redd for å ikke bli likt, men nå har jeg endelig funnet en plass der folk digger meg, de er like rar og morsom som meg. Dette gir meg mye mere motivasjon til å komme på jobb. Før så har jeg jo strevd med å være på jobb».

Det kom også frem i intervjuene at det var en fordel at arbeidsplassen var tilpasset de spesielle individuelle behov. En av ungdommene fortalte at hun jobbet i en klesbutikk. Hun følte at hun klarte seg bra når det var andre folk tilstede, men at det ble vanskelig når hun måtte være alene.

«Jeg jobbet i klesbutikk en gang. Det var greit så lenge det var noen i butikken, men ofte stod jeg der alene. Det var ikke greit for jeg ble så urolig inni meg så jeg sluttet ganske fort».

Det kom frem i begge intervjuene at veilederne på NAV hadde god kompetanse om de unges utfordringer. En av dem sa:

«De hjelper meg å huske på ting. Jeg trenger hjelp til å huske på ting, og så må de forklare ting jeg ikke forstår. Jeg er avhengig av at ting blir sagt flere ganger, også må de snakke sånn at jeg forstår det».

Bistand til arbeid

Det synes å være to forhold som hadde betydning for at de hadde fått den jobben de hadde på intervjutidspunktet. Det handlet først og fremst om bistand fra aktuelle i nettverket. Begge ga uttrykk for dette på hver sin måte:

«Pappa har alltid hjulpet meg mye. Nå er det onkelen min som hjelper meg. Det er han som eier firmaet som jeg jobbet i. Han gir meg arbeidsoppgaver som jeg trives med».

«Den jobben jeg jobber på nå fikk jeg jo via en kompis. Jeg gjorde det meste selv da, han tok en prat med dem også ringte jeg selv. Dette er jo gjort på en positiv måte da, uten hjelp fra noen (andre offentlige) instanser, og det er jo positiv».

Bistand fra NAV i vanskelige perioder hadde imidlertid vært viktig for økonomien, noe de begge satte stor pris på. En sa:

«En erfaring jeg har med NAV er at de har hjulpet meg sånn at jeg har hatt penger til å klare meg når jeg har hatt problemer med meg selv. Det er jeg takknemlig for».

Begge beskrev hvordan NAV hadde skaffet en lang rekke med praksisplasser på ulike arbeidsteder. Imidlertid hadde ingen av disse forsøkene ført til varig jobb, og de arbeidsforhold som informantene hadde på intervjutidspunktet hadde de skaffet via slekt og venner. Også når disse unge var i et arbeidsforhold hadde de et ønske om fortsatt bistand fra NAV. På spørsmål om hva de ønsket at NAV skulle hjelpe dem i fremtiden sa en:

«Jeg håper de lar meg stå på og hjelper meg med det jeg har spørsmål om da, eller det at de skal sette meg på kurs og alt det der. De har jo lovt at de skal betale lappen for meg, ellers så vet ikke jeg. Det eneste er vel at de bare betaler sykepenger når jeg blir sykmeldt, ellers så skal ikke jeg ha så mye mere å gjøre med dem lenger etter jeg er ferdig med oppkjøringa».

Selv om disse informantene nå hadde et arbeidsforhold synes kontakten med NAV allikevel å være viktig. En ønsket å ta førerkort for lastebil fordi hun var forespeilet en jobb som sjåfør. Nå når NAV

betalte førerkortet var denne drømmejobben endelig oppnåelig. Den andre informanten fikk ennå utbetaling fra NAV istedenfor lønn. Hun husket ikke hvilken type stønad hun hadde, men det kan for eksempel dreie seg om lønnstilskudd. Selv om begge disse unge var i et arbeidsforhold, syntes kontakten og bistand av NAV i form av økonomiske ytelser og støtte til kompetanseheving å representere viktig støtte for at de kunne opprettholde arbeidstilknytningen.

Hjelp med personlige utfordringer

Begge informantene fortalte at de i perioder hadde opplevd flere personlige utfordringer. En hadde fått hjelp av psykolog på grunn av angst og lav selvtillit:

«Det var jo på (lavterskeltilbudet) da, der så hadde de jo egne folk. Så jeg var og snakket med ei (psykolog) der da, - men det tror jeg egentlig jeg burde fortsette med. Jeg tror at NAV kan søke meg inn på det også».

«- ja det hjalp også for jeg hadde ikke selvtillit. Det er ikke sånn at hun har hjulpet selvtilliten for mitt ytre, men hun hjalp med selvtillit når det kommer til det indre i hodet og det har funket. Hun fant ut hva som var hovedproblemet mitt, hvorfor jeg ikke har hatt det bra».

Intervjuer: *«Hva var grunnen til det da?»*

Informant: *«avvisning rett og slett, mobbing er jo avvisning det også. Så avvisning er hovedproblemet, og etter at jeg fant ut alt dette så har tankegangen min blitt helt annerledes».*

Intervjuer: *«- Så nå er du klar for livet?»*

Informant: *«Ja jeg har sluttet og overtenke og tar utfordringer på strak arm egentlig».*

Intervjuene tydeliggjorde også at det var viktig å få hjelp med problemer som kunne oppstå på grunn av konsentrasjonsvansker, glemsomhet, dårlig forståelse for arbeidsoppgavene og problem med å beregne tid. Da var det viktig at NAV-veileder, arbeidsleder og arbeidskolleger viste tålmodighet og minnet den unge på aktuelle møter. De ønsket også bistand fra NAV i viktige overganger som å flytte bolig eller begynne i ny jobb.

Det siste aspektet i denne kategorien var knyttet til motivasjon. Begge informantene fortalte om episoder der de hadde sluttet i jobben på grunn av at de mistet motivasjonen. Dette kunne være fordi de ikke trivdes, at jobben var kjedelig eller at psykiske og/eller fysiske plager gjorde det vanskelig å stå i jobben. Å finne drømmejobben var ikke nok.

«Jeg fant egentlig drømmejobben min for noen år siden, men jeg hadde så mye angst at jeg strevde mye med nervøs mage og var mye borte fra jobb, - mens nå har jeg vært borte i en og en halv dag. Men jeg hadde jo feber så da måtte jeg være hjemme. Du har ikke lov til å jobbe i butikk så lenge du har feber egentlig, da kan du smitte andre kunder. Nå er jeg litt småforkjølet, men det er ikke så smittsomt, så jeg kan fortsatt dra på jobb».

Den andre informanten fortalt at hun hadde sluttet i en jobb hun egentlig likte godt, fordi hun fikk problemer blant annet med daværende samboer.

«Nei, fordi det ble problemer med han da, så flyttet jeg. Da mistet jeg motivasjonen og humøret gikk i dass. Det tok noen måneder så begynte jeg å jobbe igjen».

Intervjuene med de to unge kvinnene gir et bilde av at det syntes relativt enkelt for informantene å velge å slutte i jobb når de fikk problemer. Dette er kanskje ikke uvanlig for ungdom i deres alder, men på grunn av et noe innskrenket arbeidsmarked er det kanskje desto viktigere at NAV-veiledere er oppmerksom på hvordan problemer på andre livsområder enn arbeidsplassen kan føre til at motivasjonen minsker for å fortsette i jobben.

Kunnskapsutveksling ved presentasjoner/fagseminar

Foreløpig resultat fra litteratursøk i forskningslitteraturen, fokusgruppeintervjuene med ansatte i NAV, gjennomlesing av saksmappene, samt intervju med unge i gråsonegruppa ble presentert på to vitenskapelige forskningskonferanser, en fagkonferanse og for Rådgivingsgruppen for veiledere i NAV rådgivingstjenesten. I det følgende vil de tilbakemeldinger og forslag som fremkom i etterkant av disse presentasjonene bli beskrevet.

Identifikasjon, informasjonsflyt og relasjon

Når disse unge kommer til NAV vil det være viktig at tidligere skoleresultater etterspørres, da de ikke alltid selv husker hvilken bistand de har fått i løpet av oppveksten. Da kan det være nødvendig å etterspørre en elev-mappe som kan inneholde resultater både fra barnehage, barneskole og ungdomsskole, foruten fra videregående skole. Innhenting av opplysninger om fravær, spesialundervisning og tilpasset undervisning kan også være viktig informasjon. En NAV-veileder en dag per uke på videregående skole (NAV i skole), beskrives blant annet som et tiltak som kan være nyttig også for de av elevene som i ettertid søker bistand hos NAV.

Når den unge i gråsonegruppa kontakter NAV, beskrives det som betydningsfullt at veilederen har kunnskap om de utfordringer som denne gruppe unge møter. Det hevdes derfor at kunnskap om denne gruppe unge, og problematikken knyttet til gruppen, bør inn på pensum i alle aktuelle utdanninger. NAV veilederen til en ungdom i gråsonegruppa må være innstilt på å bruke mye arbeidstid både til kartlegging og veiledning, og vedkommende må derfor gis mulighet til å bruke nødvendig tid.

Siden det er viktig å ha et åpent forhold må veilederen også tørre å spørre den unge eller stille spørsmål ved tilbakemeldinger når vedkommende er usikker. Det er derfor nødvendig å bruke tid til å bygge gode relasjoner, hvor ærlighet og fortrolighet mellom den unge og NAV-veilederen beskrives som nøkkelord. I den forbindelse er det av betydning å vite hvorvidt den unge forstår det som blir sagt. Uansett anbefales at det benyttes et 'folkelig' språk, og at man forsøker å forenkle kommunikasjonen. Etter alle møter kan det med fordel også lages en kort oppsummering eller referat, og i de fleste tilfeller kan dette kanskje også lages i samarbeid med den unge.

Utredning og samarbeidspartnere

Siden det vil være av betydning at NAV-veilederen er oppmerksom på de vansker og utfordringer vedkommende ungdom kan møte ved utprøving i praksis og jobb, må veilederen ha kunnskap om hvem som kan kontaktes for aktuelle utredninger. Det beskrives som viktig å komme frem til riktig type hjelp, og nevropsykologene ved arbeidsrådgivingskontoret kan bistå med tidlig utredning. Målet for denne utredningen vil være å tydeliggjøre den unges interesser, men også vedkommendes

ressurser. Resultatet fra en slik kartlegging og eventuelle konsekvenser kan gjerne diskuteres i et fellesmøte hvor ungdommen selv deltar sammen med aktuelle fagfolk.

Når utredningen er klar vil det videre løpet kunne kreve et nært samarbeid mellom ulike etater som blant annet skole, NAV, Statped, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), barne- og ungdomspsykiatrien (BUP), opplæringstjenesten (OT) og hjelpemiddelsentralen (HMS). Det tydeliggjøres imidlertid at den spisskompetanse ansatte ved hjelpemiddelsentralen har om kognitive utfordringer, i liten grad blir benyttet. Det fremheves at en må være innstilt på å bruke tid og være godt forberedt før aktuelle tiltak igangsettes. Som beskrevet vil gode forberedelser sammen den unge være avgjørende for et godt resultat.

Suksessfaktorer

Det ble understreket at det er viktig å tydeliggjøre og formidle hva som kan være avgjørende når unge i gråsonegruppen lykkes med å komme seg ut i arbeidslivet; Hva kan være suksesskriterier? Hvordan kan man jobbe med disse unge for å bistå de til en jobb?

Først og fremst påpekes det at NAV må ha et forsterket fokus på de 'svakeste gruppene'. Fra gruppearbeidet på fagseminaret fremgår behovet for en lengere praksisperiode, med mulighet for et 5-års praksisløp mot et fagbrev. Skal dette være gjennomførbart vil det være nødvendig med en fast veileder og tett oppfølging for å unngå 'drop out'.

En langsiktig, helhetlig oppfølging vil imidlertid kreve nært samarbeid mellom flere parter. Sentralt i dette arbeidet vil uansett være å finne motivasjon hos den unge for den jobben det styres mot, og i denne situasjonen blir det påpekt at det vil være viktig å 'være nysgjerrig sammen den unge'. For å bli en god mentor eller jobbspesialist tydeliggjøres imidlertid behovet for tilførsel av denne kompetanse i organisasjonen.

Arbeidslivet

For å lykkes med arbeidsinkludering av unge i gråsonegruppa er tett oppfølging ute på arbeidsplassen en forutsetning, og det kreves en kontinuitet i dette oppfølgingsarbeidet. Det bør primært benyttes arbeidsplasser i ordinære bedrifter og gjerne med arbeidsgivere/ledere som både opplever et sosialt ansvar og samtidig har inkluderingskompetanse. Det foreslås også å videreutvikle en aktuell holdningskampanje rettet mot aktuelle arbeidsgivere i det ordinære arbeidslivet, som spiller på behovet for 'sosial samvittighet' i dagens samfunn.

For at unge i gråsonegruppa skal fungere i dagens arbeidsliv blir også behovet for varige tiltak beskrevet. I den forbindelse nevnes varig lønnstilskudd som et alternativ til uføretrygd. Det påpekes også av deltakerne som deltok i gruppearbeidet på fagdagen at når en ungdom i gråsonegruppa

kommer seg ut i ordinær jobb vil det være av betydning for at NAV skal kunne utvikle seg at NAV søker å tydeliggjøre og lære av de forhold som fører til at disse unge lykkes for å bygge videre på suksesskriteriene.

Oppsummering

Dette prosjektet stilte spørsmål om hvordan unge i gråsonegruppa med kognitive utfordringer best kan bistås til arbeidsdeltakelse, eller hva som er virksomme virkemidler for arbeidsinkludering for ungdom i gråsonegruppa.

En gjennomgang av vitenskapelig litteratur viste at dette er en gruppe unge det er lite forskning om, og de beskrives i litteraturen som en usynlig gruppe. Det synes heller ikke å være mye forskning om arbeidsinkludering og arbeidssituasjonen for disse unge. Litteraturgjennomgangen ga imidlertid kunnskap om ulike utfordringer som ungdommene i gråsonegruppa kan ha i hverdagslivet. Selv om de fungerer innenfor normalområdet for kognitiv fungering, viser gjennomgang av aktuell forskning hvordan de har mange av de samme sårbarhets- og risikofaktorene som personer med lett utviklingshemming kan ha, uten at de har den samme oppfølging. Allikevel opplever de samme forventninger og krav som 'normalbefolkningen'.

I denne studien synes det å være et samsvar mellom informasjonen fra litteraturstudien og saksmappene, og den forståelse og erfaring de unge og de NAV-ansatte og uttrykker, når det gjelder utfordringer som følger med lav kognitiv fungering.

Studier har påvist at mennesker i gråsonegruppa kan ha problem med å fungere fysisk, mentalt og sosialt (Vuijk et.al., 2010; Alloway, 2010; Embregts & van Nieuwenhuijzen, 2009; Seltzer et al., 2005). Disse funksjonelle vanskene viser seg også å kunne føre til økt sårbarheten for negative forhold i miljøet, ofte fra tidlig skolegang. I de sakene hvor foreldrene var pådrivere var tidlig avdekking av kognitive vansker etterfulgt av spesialundervisning i skolen ofte beskrevet. Studier antyder imidlertid at spesialundervisning i skolen ikke synes å ha effekt på gjennomføring av videregående skolegang og påfølgende arbeidsinkludering (Langøy, Kvalsund & Myklebust 2016).

Resultatet fra dette prosjektet viser at veiledning av ungdom i gråsonegruppa sannsynligvis krever særskill kompetanse om hva det betyr å leve med lav kognitiv funksjon. Det kan imidlertid være vanskelig for NAV-veiledere å identifisere at det er lav kognitiv funksjon som er hovedproblemet til disse unge, og en nevropsykologisk test kan da være aktuelt. Viktige kjennetegn kan være de unge som ikke har fullført videregående skole og mangler erfaring fra ordinært arbeid, men også at de har dårlig forståelse av egen situasjon. Unge som kombinert med noen av disse kjennetegnene også synes å ha diffuse og sammensatte helseplager, som problem med emosjonsregulering og søvnforstyrrelser eller oppgir seg utsatt for mobbing, kan være signal det er viktig å ta på alvor. Indikasjoner på at de er upålitelig når det gjelder å møte opp til avtaler med NAV-veileder, på jobb

eller behandling, men også at de har problem med å gjennomføre gjeldende arbeidsoppgaver, er også tegn som kan indikere at ungdommen kan tilhøre gråsonegruppa.

Når det gjelder hvilken veiledningsmetodikk som egner seg for veiledning av disse unge peker de NAV-ansatte på betydningen av langvarig og tett oppfølging og en balansegang mellom realitetsorientering og det å «ikke drepe drømmene» til den unge. Ungdommene i denne studien beskriver hvordan de har best erfaring med faste veiledere som følger opp tett over tid og som er blide, utholdende og positive. En utviklingsfokusert veiledningsmetodikk og vektlegging av relasjonsbygging, foruten å praktisere blidhet og håpefullhet i interaksjonen mellom klient og bruker, beskrives som vesentlig i veiledningssituasjonen med unge i gråsonegruppa (Ellem et al., 2013). Videre beskriver Janowska (2016) hvordan det ved veiledning er viktig å beskytte klientenes indre ressurser, som egenverdi og mestringsevne, foruten å ivareta og tydeliggjøre aktuelle eksterne ressurser som sosial støtte. Denne veiledningssituasjonen øker brukernes utholdenhet, gir mulighet for å konfrontere vedkommende om motsetninger og kan redusere risikoen for mentale lidelser (Janowska 2016). Hovedelementene i denne veiledningsmetodikken er ifølge de nevnte studiene å bygge relasjoner i et tempo og en form som er tilpasset den enkelte ungdom. Veiledningen bør også bidra til at ungdommene kan styrke eksisterende relasjoner til familie og venner, og til nye relasjoner som eksempelvis arbeidsgivere og kolleger. Det tredje elementet i denne veiledningsmetodikken er å bygge materielle ressurser rundt ungdommen som ved tilbud om bolig og adgang til transport, men også ved inntektssikring, opparbeidelse av vaner som for eksempel inntak av næringsrik mat. Det fjerde elementet som anses viktig er å bidra til at ungdommene får kunnskap om viktige forhold i sitt hverdagsliv ved for eksempel systemer og hjelpemidler som strukturerer gjøremål gjennom dagen. Det femte, og siste elementet i veiledningen, er å bidra til utvikling av ungdommenes selvbestemmelse som en forutsetning for å kunne ta gode valg, noe som kan ha stor betydning for følelsen av autonomi og troen på egen mestringsevne (Janowska 2016).

Aktiv bruk av nettverk til slekt, venner og naboer som inngang til aktuelle jobber kan, ifølge våre funn, være en nødvendig inngang til arbeidslivet for unge i gråsonegruppa. Oppfølging i jobbsituasjonen krever dessuten at veilederen har god kjennskap til det lokale arbeidsliv og gode relasjoner til arbeidsgivere med 'sosial samvittighet' eller til arbeidsgivere med motivasjon for nytenkning og innovasjon. Nettverksarbeid som metodisk inngang kan derfor være hensiktsmessig.

Ideelt bør NAV-veileder, eller en annen kompetent hjelper, bistå som ressursperson for ungdommen. Vedkommende må også være bevisst på ungdommens sosiale situasjon. En kartlegging av ungdommens sosiale nettverk ved en Individuell Plan (IP, eller et liknende verktøy), hvis ungdommen ønsker det, kan være et utgangspunkt for mulig utvidelse av nettverket (Lov om

arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) 2006-06-16, §15). En slik plan krever en oversikt over nødvendige samarbeidspartnere, som aktuelle tjenesteytere, institusjoner eller etater. Utarbeiding av en slik plan kan også gi oversikt over ungdommens mål, ressurser og behov for tjenester, foruten en beskrivelse av hvem som skal ha ansvaret for de ulike tiltakene. Det er imidlertid viktig at ungdommen involveres i dette arbeidet.

Tverrfaglig samarbeid mellom NAV, andre etater og arbeidsgivere ble også vektlagt som viktig både i intervjuene med NAV-veilederne og i gruppearbeidet på fagdagen. Siden ungdom i gråsonegruppa kan ha behov for sosial og materiell støtte, vil det være nødvendig å kjenne til arbeidsgivere som kan være villig til å påta seg nødvendig tilrettelegging og veiledning for at ungdommen kan inkluderes i arbeidsmiljøet.

I boka Inkluderingskompetanse av Frøyland og Spjelkavik (2014) beskrives, blant annet, de utfordringene som innvandrerungdom kan møte når de skal etablere seg i arbeidslivet. Suksesskriteriet beskrives som å finne en jobb som passer den enkeltes innvandrers interesser og kompetanse. Ungdom i gråsonegruppa har mange av de samme utfordringene når det gjelder å etablere seg i arbeidslivet. Forskjellen er imidlertid at innvandrerungdommen klarer seg bra når de først finner en jobb de er fornøyd med. Ungdom i gråsonegruppa, og deres arbeidsgivere, har derimot behov for videre oppfølging også etter at arbeidsforholdet er etablert. For at disse unge skal opprettholde sin arbeidsdeltakelse kreves støtte og veiledning for å sikre at aktuelle helseutfordringer og sosiale relasjoner eller materielle mangler ikke fører til at ungdommen mister motivasjon og slutter i jobben.

Det stilles imidlertid store krav til NAV-veilederne både hva gjelder tid, kompetanse og støtte når denne formen for veiledningsmetodikk skal praktiseres over en lang periode. Det er en felles forståelse blant informantene i vårt datamateriale at det er avsatt for liten tid til den omfattende veiledning som kreves. Våre informanter fra NAV tydeliggjør derfor hvordan de opplever at disse unge kan være vanskelig å hjelpe på grunn av et rigid system i NAV, og at de tilbud de har til rådighet ikke er spesielt tilpasset denne gruppen.

I saksmappene, fokusgruppeintervjuene og i intervjuene av ungdommene beskrives hvordan disse unge har gjennomgått mange mislykkede forsøk på arbeidstrening. Tydeligere kartlegging av den enkeltes kompetanse etterfulgt av tilpassede tilbud bør derfor være et mål som kan realiseres i de fleste tilfeller, framfor å 'ty til' uføretrygd som en lettvinnt løsning, - og den eneste løsningen. Større handlingsrom for individuelt tilpassede arbeidstreningssopplegg, og en kombinasjon av uføreytelse og lønnstilskudd, en type 'fleksilønn', kan med fordel utvikles for at unge i gråsonegruppa skal kunne

inkluderes i arbeidslivet. Et større spekter av fleksible praksisplasser som også bidrar til relevant erfaring for det ordinære arbeidsliv bør derfor utvikles.

De NAV-ansatte etterlyser mer støtte og forståelse fra ledelse i NAV (sentralt og lokalt) for at arbeid med ungdom i gråsonegruppa er krevende og tar mye tid. De påpekte at det finnes solid kompetanse i NAV om lave kognitive ferdigheter som ikke blir utnyttet godt nok. Sannsynligvis er det derfor viktig å fortsette utviklingen av et tettere samarbeid innad i NAV for å sikre god oppfølging og hensiktsmessig praksisplass og opplæring. Ut fra våre data er det også gode grunner til å koble på tjenester som hjelpemiddelsentral og NAV rådgivingstjenesten NAV-veileder mistenker at de har å gjøre med ungdom i gråsonegruppa.

Resultatet fra denne studien viser behovet for at NAV-veiledere fortsetter å bistå ungdom i gråsonegruppa så lenge som mulig. Selv om informasjonen fra saksmappene, der foreldrene var involvert, beskrev en situasjon hvor barnets utfordringer var avdekket i tidlig skolealder, og at saksgangen i NAV var jevnere og mindre kaotisk enn i saker der historien var ukjent, viser resultatet at foreldrenes innsats ikke innvirket positivt på den unges mulighet for ordinært arbeid. En interessant spørsmålsstilling som bør utforskes nærmere i fremtidige studier er derfor hvorvidt en avdekking av kognitive vansker i tidlig alder kan føre til lave forventninger til denne gruppe barn og unge, og derfor ha en forsterkende effekt på ønsket om inntektssikring gjennom varige stønader.

Avsluttende refleksjoner

For å bistå unge i gråsonegruppa til arbeidsdeltakelse viser resultatene fra dette prosjektet følgende;

- For ikke å gå glipp av nødvendig opplæring og oppfølging vil det være nødvendig med tidlig avdekking av kognitive funksjoner, og på denne bakgrunn tydeligere oppfølging i utdanningsløpet og i overgangen til arbeidslivet.
- Overføring av informasjon mellom utdanning og NAV om tiltak og 'gode grep' som fungerer for den enkelte unge.
- Nær oppfølging over tid av én fast veileder i NAV som har kunnskap om personens ressurser og utfordringer.
- Særskilt veiledningskompetanse og kunnskap om aktuelle sårbarhets- og risikofaktorer er nødvendig.
- Fleksible praksisplasser og en tydeligere kobling mellom tiltakene som tilbys i regi av NAV og dagens ordinære arbeidsliv.
- Større handlingsrom for skreddersøm av tiltak og varige løsninger ut fra den enkeltes styrker, kombinert med større rom for kreativitet.
- Kunnskap om arbeidsplasser i nærmiljøet som vektlegger sosialt ansvar, og sosialt entreprenørskap og innovasjon.
- For å forhindre utstøting, er det nødvendig med tverrfaglig oppfølging over tid av den unge og dennes arbeidsgiver.

Litteratur

- Alesi, M., Rappo, G., & Pepi, A. (2015). Emotional Profile and Intellectual Functioning: A Comparison Among Children With Borderline Intellectual Functioning, Average Intellectual Functioning, and Gifted Intellectual Functioning. *Sage Open*, 5(3). doi:10.1177/2158244015589995doi:10.1177/1455072516687255
- Alexander, R. T., Crouch, K., Halstead, S., & Piachaud, J. (2006). Long-term outcome from a medium secure service for people with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 50, 305-315. doi:10.1111/j.1365-2788.2006.00806
- Alloway, T. P. (2010). Working memory and executive function profiles of individuals with borderline intellectual functioning. *Journal of Intellectual Disability Research*, 54(5), 448-456.
- Arvidsson, P., & Granlund, M. (2016). The relationship between intelligence quotient and aspects of everyday functioning and participation for people who have mild and borderline intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, No Pagination Specified.
- Asselt-Goverts, A. v., Embregts, P., & Hendriks, A. (2015). Social networks of people with mild intellectual disabilities: characteristics, satisfaction, wishes and quality of life. *Journal of Intellectual Disability Research*, 59(5), 450-461.
- Bagner, D. M., & Graziano, P. A. (2013). Barriers to success in parent training for young children with developmental delay: The role of cumulative risk. *Behavior Modification*, 37(3), 356-377.
- Baldry, E., Clarence, M., Dowse, L., & Trollor, J. (2013). Reducing Vulnerability to Harm in Adults With Cognitive Disabilities in the Australian Criminal Justice System. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 10(3), 222-229. doi:10.1111/jppi.12039
- Billstedt, E., Anckarsäter, H., Wallinius, M., & Hofvander, B. (2017). Neurodevelopmental disorders in young violent offenders: Overlap and background characteristics. *Psychiatry Research*, 252, 234-241. doi:10.1016/j.psychres.2017.03.004
- Bragstad, T. (2018). Vekst i uføretrygdning blant unge. *Arbeid og velferd*, 2.
- Ellem, K., O'Connor, M., Wilson, J., & Williams, S. (2013). Social Work with Marginalised People Who have a Mild or Borderline Intellectual Disability: Practicing Gentleness and Encouraging Hope. *Australian Social Work*, 66(1), 56-71. doi:10.1080/0312407x.2012.710244
- Emerson, E., Einfeld, S., & Stancliffe, R. J. (2011). Predictors of the persistence of conduct difficulties in children with cognitive delay. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52(11), 1184-1194. doi:10.1111/j.1469-7610.2011.02413.x
- Emerson, E., Hatton, C., Robertson, J., & Baines, S. (2018). The association between non-standard employment, job insecurity and health among British adults with and without intellectual impairments: Cohort study. *SSM-population health*, 4, 197-205
- Embregts, P. J. C. M., & Van Nieuwenhuijzen, M. (2009). Social information processing in boys with autistic spectrum disorder and mild to borderline intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(11), 922-931.
- Fernell, E., & Ek, U. (2010). Borderline intellectual functioning in children and adolescents – insufficiently recognized difficulties. *Acta Paediatrica*, 99(5), 748-753. doi:10.1111/j.1651-2227.2010.01707.x
- Ferrari, M. (2009). Borderline intellectual functioning and the intellectual disability construct. *Intellectual and developmental disabilities*, 47(5), 386-389.
- Frøyland, K., & Spjelkavik, Ø. (Eds.). (2014). *Inkluderingskompetanse: ordinært arbeid som mål og middel*. Gyldendal Akademisk.
- Galletta, D., Califano, A. I., Vangone, N., De Simone, S., Mastroia, A. M., & Suarato, V. (2016). The weight of borderline intellectual functioning on the capacity of integration and social adaptation of patients with borderline personality disorder. *European Psychiatry*, 33, S224-S224. doi:10.1016/j.eurpsy.2016.01.435
- Gigi, K., Werbeloff, N., Goldberg, S., Portuguese, S., Reichenberg, A., Fruchter, E., & Weiser, M. (2014). Borderline intellectual functioning is associated with poor social functioning,

- increased rates of psychiatric diagnosis and drug use--a cross sectional population based study. *Eur Neuropsychopharmacol*, 24. doi:10.1016/j.euroneuro.2014.07.016
- Hassiotis, A., Strydom, A., Hall, I., Ali, A., Lawrence-Smith, G., Meltzer, H., . . . Bebbington, P. (2008). Psychiatric morbidity and social functioning among adults with borderline intelligence living in private households. *Journal of Intellectual Disability Research*, 52, 95-106. doi:10.1111/j.1365-2788.2007.01001.x
- Herrington, V. (2009). Assessing the prevalence of intellectual disability among young male prisoners. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(5), 397-410. doi:10.1111/j.1365-2788.2008.01150.x
- Herrington, V. (2009). Assessing the prevalence of intellectual disability among young male prisoners. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(5), 397-410. doi:10.1111/j.1365-2788.2008.01150.x
- Jankowska, A. (2016). Towards a framework for psychological resilience in children and adolescents with Borderline Intellectual Functioning. *Polish Psychological Bulletin*, 47(3), 289-299. doi:10.1515/ppb-2016-0035
- Jankowska, A. (2016). Towards a framework for psychological resilience in children and adolescents with Borderline Intellectual Functioning. *Polish Psychological Bulletin*, 47(3), 289-299. doi:10.1515/ppb-2016-0035
- Karande, S., Kanchan, S., & Kulkarni, M. (2008). Clinical and psychoeducational profile of children with borderline intellectual functioning. *Indian Journal of Pediatrics*, 75(8), 795-800. doi:10.1007/s12098-008-0101-y
- Langøy, E. E., Kvalsund, R., & Myklebust, J. O. (2016). Tilpasning til voksenlivet--samspillet mellom generelle lærevansker, psykososiale vansker og spesialpedagogiske hjelpetiltak. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 19(03), 221-240.
- Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen, 2006-06-16, § 15.
- Nieuwenhuis, J. G., Noorthoorn, E. O., Nijman, H. L. I., Naarding, P., & Mulder, C. L. (2017). A blind spot? Screening for mild intellectual disability and borderline intellectual functioning in admitted psychiatric patients: Prevalence and associations with coercive measures. *PLoS one*, 12(2), e0168847.
- Nouwens, P. J. G., Lucas, R., Embregts, P. J. C. M., & van Nieuwenhuizen, C. (2017). In plain sight but still invisible: A structured case analysis of people with mild intellectual disability or borderline intellectual functioning. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 42(1), 36-44. doi:10.3109/13668250.2016.1178220
- Nouwens, P. J. G., Smulders, N. B. M., Embregts, P., & van Nieuwenhuizen, C. (2017). Meeting the support needs of persons with mild intellectual disability or borderline intellectual functioning: still a long way to go. *Journal of Intellectual Disability Research*, 61(12), 1104-1116. doi:10.1111/jir.12427
- OECD. *Investing in Youth, Norway* (2018). <http://www.oecd.org/publications/investing-in-youth-norway-9789264283671-en.htm>.
- Peltopuro, M., Ahonen, T., Kaartinen, J., Seppälä, H., & Närhi, V. (2014). Borderline intellectual functioning: a systematic literature review. *Intellectual and developmental disabilities*, 52(6), 419-443
- Podesta, L. (2012). Radstaak B. Youth with borderline intellectual functioning have more rather than fewer problems than youngsters with mild intellectual disability. *Orthopedagogiek*, 51, 320-31.
- Precenzano, F., Ruberto, M., Parisi, L., Salerno, M., Maltese, A., D'Alessandro, I., ... & Roccella, M. (2016). Borderline intellectual functioning and parental stress: an Italian case-control study. *Acta Medica Mediterranea*, 32(6), 1762-1765.
- Schuiringa, H., van Nieuwenhuijzen, M., de Castro, B. O., & Matthys, W. (2015). Parenting and the parent-child relationship in families of children with mild to borderline intellectual disabilities and externalizing behavior. *Research in Developmental Disabilities*, 36, 1-12.

- Seltzer, M. M., Floyd, F., Greenberg, J., Lounds, J., Lindstrom, M., & Hong, J. (2005). Life course impacts of mild intellectual deficits. *American Journal on mental retardation*, *110*(6), 451-468.
- Shaw, S. R. (2008). An educational programming framework for a subset of students with diverse learning needs: Borderline intellectual functioning. *Intervention in school and clinic*, *43*(5), 291-299.
- Søndena, E., Rasmussen, K., Palmstierna, T., & Nøttestad, J. (2008). The prevalence and nature of intellectual disability in Norwegian prisons. *Journal of Intellectual Disability Research*, *52*(12), 1129-1137. doi:10.1111/j.1365-2788.2008.01072.
- Van der Meer, D. J., & Van der Meere, J. (2004). Response inhibition in children with conduct disorder and borderline intellectual functioning. *Child Neuropsychology*, *10*(3), 189-194.
- Van der Meer, J., Van der Meer, D. J., Borger, N., & Pirila, S. (2008). Attention and impulse control in children with borderline intelligence with or without conduct disorder. *Perceptual & Motor Skills*, *106*(2), 285-292. doi:10.1177/0013134508313131
- van Duijvenbode, N., Didden, R., Korzilius, H., & Engels, R. (2016). Everybody Is...Drinking! Interpretation Bias in Problematic Drinkers With and Without Mild to Borderline Intellectual Disability. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, *9*(1-2), 101-117. doi:10.1080/19315864.2016.1166303
- van Duijvenbode, N., Didden, R., Korzilius, H., & Engels, R. (2017). Attentional bias in problematic drinkers with and without mild to borderline intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, *61*(3), 255-265. doi:10.1111/jir.12335
- van Duijvenbode, N., Didden, R., Korzilius, H., Trentelman, M., & Engels, R. (2013). Executive control in long-term abstinent alcoholics with mild to borderline intellectual disability: The relationship with IQ and severity of alcohol use-related problems. *Research in developmental disabilities*, *34*(10), 3583-3595. doi:10.1016/j.ridd.2013.07.003
- Verdonschot, M. M., De Witte, L. P., Reichrath, E., Buntinx, W., & Curfs, L. M. (2009). Community participation of people with an intellectual disability: a review of empirical findings. *Journal of Intellectual Disability Research*, *53*(4), 303-318
- Vuijk, P. J., Hartman, E., Scherder, E., & Visscher, C. (2010). Motor performance of children with mild intellectual disability and borderline intellectual functioning. *Journal of intellectual disability research*, *54*(11), 955-965.
- Zetlin, A., & Murtaugh, M. (1990). Whatever happened to those with borderline IQs?. *American Journal on Mental Retardation*.

Vedlegg

Vedlegg 1- 4. Informasjon til informanter og intervjuguide

Vedlegg 1 Forespørsel til NAV ansatte om deltakelse i forskningsprosjekt.

Til ansatte i NAV og andre ressurspersoner

Bakgrunn og formål

Hensikten med denne studien er å bidra til at ansatte i NAV skal kunne gi bedre hjelp og tjenester til ungdommer med kognitive utfordringer.

Disse unges hverdagsliv kan ofte preges av både atferdsmessige og emosjonelle utslag, og i arbeidet for å gi bedre hjelp og tjenester til disse utsatte unge, ønsker man i prosjektet å samle erfaringer og informasjon fra ansatte i ulike NAV tjenester som kan tydeliggjøre virksomme virkemidler når denne gruppen unge skal bistås til arbeidsinkludering.

Du inviteres derfor til å delta i et gruppeintervju (fokusgruppeintervju) sammen andre NAV ansatte, hvor dere får anledning til å diskutere aktuelle spørsmålstillinger som kan være aktuell når denne gruppe unge med kognitive utfordringer skal hjelpes til arbeid.

Invitasjonen går til ansatte i NAV med ulik erfaring og ansvarsområde som har erfaring og kompetanse knyttet til denne gruppen unge.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer å delta i et gruppeintervju på ca. 1 time sammen med 3-5 andre NAV-ansatte. Temaene som tas opp til diskusjon vil omhandle erfaringer med oppfølging av denne gruppe unge, tanker om hva som fungerer og ikke fungerer, rutiner for denne type oppfølging m.m. Gruppeintervjuet vil fasiliteres av forskerne og tas opp på lydfil.

Hva skjer med informasjonen som kommer frem?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Bare de to forskerne ved NTNU, som arbeider med undersøkelsen vil ha tilgang til opplysningene som gis i intervjuet. Det enkelte intervju vil ikke kunne identifiseres med navn eller andre personopplysninger.

Det vil bli formidlet fra undersøkelsen, både muntlig og skriftlig. Ingen deltakere i undersøkelsen skal kunne gjenkjennes i formidlingen.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i 31.12.2019. Navnelisten og lydfilene vil da bli tilintetgjort, og alle data vil være anonymisert.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med
Lisbeth Kvam, Tlf. 99241349 e.post, lisbeth.kvam@ntnu.no
Klara Jakobsen, Tlf. 91833911 e.post, klara.jakobsen@ntnu.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Med vennlig hilsen

Klara Jakobsen og Lisbeth Kvam
NTNU

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2. Intervjuguide NAV ansatte

Intervjuguide Gråsonegruppa (fokusgruppe) av NAV ansatte

Dette forskningsprosjektet skal se nærmere på gruppen unge med borderline intellectual functioning. Det vil si unge som har kognitive utfordringer, blant annet på grunn av en IQ mellom 70-85, noe som er på grensen til diagnosen psykisk utviklingshemmet. For denne gruppen kan de kognitive utfordringer i hverdagslivet derfor gi både atferdsmessige og emosjonelle utslag.

I dette prosjektet omtales denne gruppe unge som *Gråsonegruppa*.

1. Hva er din funksjon i NAV knyttet til ungdom med kognitive utfordringer?

- a. Kan du beskrive anledningen til at du hadde ansvar for denne saken
- b. Har du spesiell kompetanse som gjør deg spesielt egnet til å behandle saker som gjelder unge med kognitive utfordringer.

2. Tilrettelegging og aktuelle tiltak

- a. Basert på din erfaring med denne gruppe unge, kan du beskrive aktuelle tiltak du har foreslått eller tenkt på som nyttige for å bistå denne gruppen unge til arbeid.
- b. Har du tanker om hva det vil være spesielt viktig å være oppmerksom på når tiltak skal gjennomføres?

3. Samarbeid og oppfølging

- a. Kan du gi eksempler på hvordan du følger opp denne gruppe unge?
- b. Kan du beskrive hvem du har samarbeidet med innen NAV systemet når det gjelder denne gruppen?
- c. Kan du beskrive hvem du har samarbeidet med utenfor NAV systemet for å bistå denne gruppen til arbeid?
- d. Kan du gi eksempler på situasjoner/tilfeller hvor samarbeidet har fungert godt/vært vellykket?
- e. Har du tanker om hva du anser som 'gode grep' når arbeid er målet for disse unge?
- f. Hva vil du beskrive som ekstra viktig når denne gruppe skal hjelpes i arbeid?

4. Hva fungerer for denne gruppen – suksesskriterier

- a. Hva vil du beskrive som aktuelle suksesskriterier når unge i gråsonegruppa skal kunne bistås til arbeid?
- b. Hva opplever du kan være til hinder?
- c. Har du tanker om hvordan arbeidet med denne gruppen i NAV kunne forbedres/gjøres annerledes?
- d. Har du forslag til endringer i dagens system for at framtidig tilbud til denne gruppe unge kan realiseres?

Avslutningsvis er du velkommen til å ta opp forhold eller emner du mener er viktig å påpeke før vi avslutter.

Unge, utdanning og arbeid i NAV

Informasjon om prosjektet.

Formålet med prosjektet er å finne ut hvordan ansatte i NAV kan hjelpe unge mennesker til utdanning eller arbeid på best mulig måte.

Siden du har fått hjelp fra NAV er det verdifullt for oss å få innsikt i dine erfaringer. Derfor spør vi om du vil delta i prosjektet med dine opplysninger.

Hva innebærer deltakelse i prosjektet for deg?

Hvis du velger å delta i studien vil en av oss gjerne snakke med deg om dine erfaringer med hjelpen du har fått av NAV. Samtalen vil vare mellom 30 til 60 minutter.

Vi gjør en avtale om HVOR vi skal møtes og NÅR, etter som det passer for deg.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle opplysningene som kommer frem i intervjuet vil behandles fortrolig. Det betyr at ingen andre enn forskerne har tilgang til dine opplysninger. Informasjonen vil bli behandlet slik at du ikke blir gjenkjent.

Når prosjektet er ferdig - i desember 2019 - vil alle opplysninger om deg slettes.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta og du kan trekke deg når som helst uten å fortelle hvorfor.

Dersom du trekker deg vil alle opplysninger om deg bli slettet. Dine rettigheter i NAV påvirkes ikke av om du deltar i prosjektet.

Dersom du har spørsmål - ta kontakt med

Lisbeth Kvam, Tlf. 99241349

e. post, lisbeth.kvam@ntnu.no

Klara Jakobsen, Tlf. 91833911

e. post, klara.jakobsen@ntnu.no

Vedlegg 4. Intervjuguide Unge arbeidstakere

Personer som har fått hjelp fra NAV

Innledning:

Dette forskningsprosjektet skal se på hva som fungerer og ikke fungerer med NAV sin hjelp til unge personer som strever med å komme ut i jobb. Siden du har erfaring med dette ønsker vi å høre hvordan du har opplevd oppfølgingen fra NAV og hva du tenker rundt dette. Hvis du har noen spørsmål underveis må du bare spørre. Det er ingen riktige eller feil svar det er dine erfaringer og opplevelser som er viktige. Alt du sier vil behandles anonymt og ingen kommer til å kjenne deg igjen når vi skriver om forskningsprosjektet. Hvis du ikke vil svare på noe er det helt greit, og du trenger ikke si hvorfor hvis du ikke vil gjennomføre hele intervjuet.

1. Først ønsker jeg å vite litt om deg.
 - a) Hva gjør du nå?
 - b) Sivilstatus
 - c) Utdanning
 - d) Arbeid
 - e) Familie
 - f) Bolig

2. Hva slags erfaringer har du med å være i NAV-systemet og få hjelp fra NAV?
 - a) Hvordan/hvorfor fikk du kontakt med NAV?
 - b) Hjelp fra andre?
 - c) Erfaringer med NAV – beskrive hvordan du opplevde å få hjelp av NAV
 - d) Eksempler på situasjoner/hendelser som du synes var bra - hvorfor
 - e) Eksempler på situasjoner/hendelse som ikke var bra - hvorfor
 - f) Tanker om hva som kunne vært bedre – hvorfor?
 - g) Hva var det som gjorde at du kom i jobb/tiltak/utdanning/eller annet?

3. Fremtiden
 - a) Hvordan ser du for deg fremtiden/hvordan ønsker du at fremtiden skal være?
 - b) Hva tenker du at nav kan/bør hjelpe deg med? Hvorfor?
 - c) Har du noen råd til ungdommer i din situasjon?
 - d) Har du noen råd til NAV som hjelper ungdommer som er i din situasjon?

4. Annet
 - a) Er det noe du har lyst å si før vi avslutter denne samtalen?

Takk for intervjuet og lykke til videre!

Vedlegg 5 a, b & c. Fagseminar og faglig samling for rådgivingstjenesten

Vedlegg 5a. Invitasjon til fagseminar

Fagseminar-

Oppfølging av ungdom i «gråsonegruppa».

7.JUNI 2018 KL. 9:00 – 15:30

STED; Øya Helsehus Auditorium 2 etg - A2-3 Aud

Det blir servert lunsj

Utgangspunktet for denne dagen er at NAV-ansatte stilte spørsmål om hva det er med disse ungdommene som gjør det så vanskelig å hjelpe?

Ungdom i gråsonegruppa har blant annet en lavere intellektuell fungering enn gjennomsnittet. De har ofte problem med å fullføre obligatorisk skole og vansker med å komme ut i arbeid. Det er særlig i overgangen fra videregående skole til arbeid at problemene deres kan bli tydelige og alvorlige. Det har vist seg utfordrende å bistå disse ungdommene, da ofte går 'under radaren' til både lærere, helsepersonell og NAV-veiledere.

Vi er to forskere ved NTNU som har kartlagt aktuell kunnskapsstatus, undersøkt erfaringene til ulike aktører i NAV, samt hva de mener er avgjørende for god bistand. I tillegg har vi intervjuet ungdom i gråsonegruppa, som har klart å komme ut i jobb, for å finne ut hva som kan være hensiktsmessig bistand.

Prosjektet er finansiert av Arbeids- og Velferdsdirektoratet.

Den 7. juni 2018, arrangerer vi et fagseminar der du inviteres sammen ulike aktører fra NAV, arbeidsmarkedsbedrifter, arbeids- og velferdsdirektoratet og rådgivere i videregående skole. Seminaret vil inneholde presentasjon av resultatene fra prosjektet etterfulgt av diskusjon med fokus på hvordan de ulike aktørene kan jobbe sammen for å bistå ungdommene.

Vi ber deg gi tilbakemelding om hvem som ønsker å delta på fagdagen innen 1.mai 2018 til Lisbeth Kvam

lisbeth.kvam@ntnu.no eller på telefon 99241349

Beste hilsen

Lisbeth Kvam og Klara Jakobsen

5b Gruppeoppgaven

Hvordan kan skole, kommune og NAV bistå ungdommene i *gråsonegrupper* når arbeidsinkludering er målet?

- Hva er det viktig å være oppmerksom på for å identifisere ungdommene i *gråsonegrupper*?
- Hvordan bistå denne gruppe i overgangen mellom utdanning, NAV og arbeidsliv?
- Hva er viktig å ivareta for god oppfølging?

FRA FAGSEMINARET 7.JUNI 2018

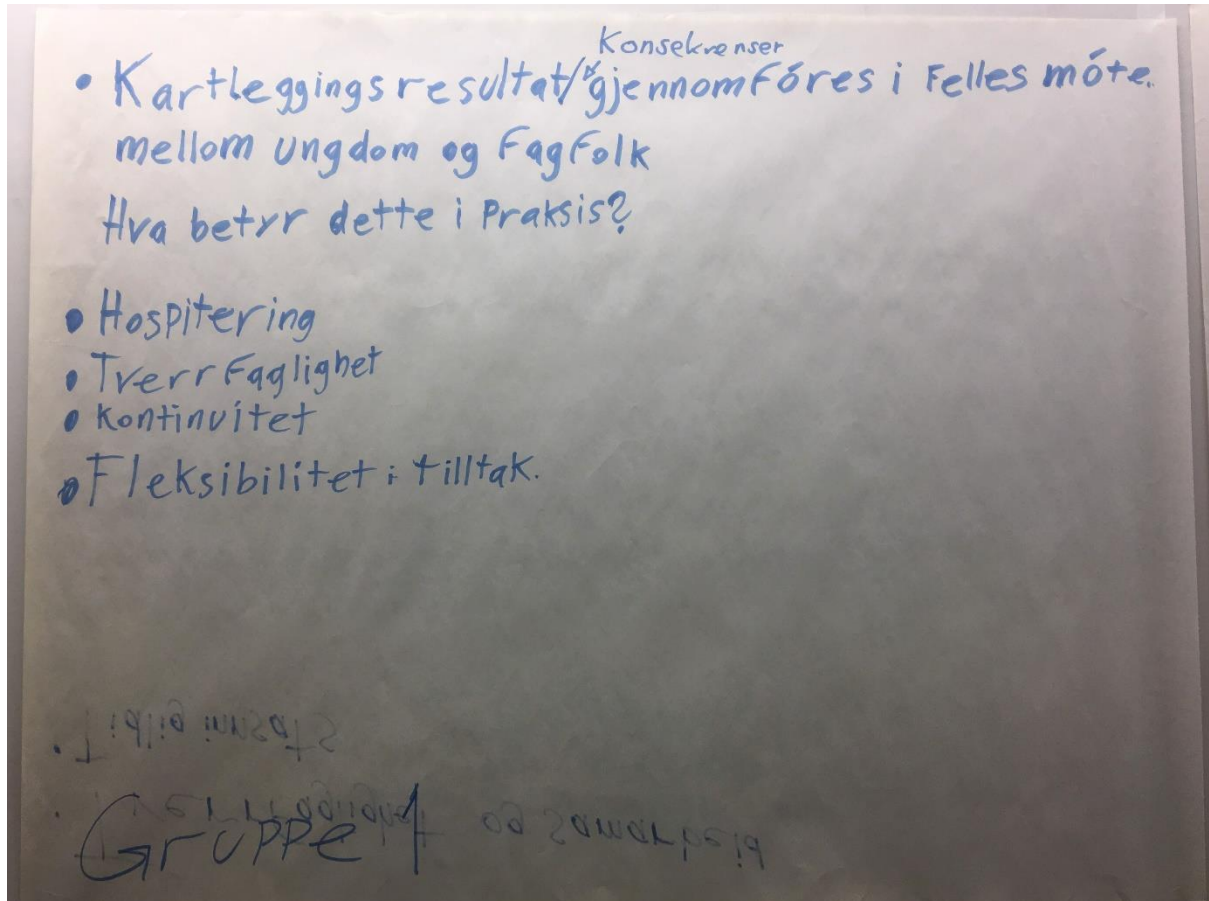
Stor tverrfaglig interesse.

Aktiv deltakelse både som tilhørere, gruppedeltakere og i diskusjonen.

5C. Veggvisene som resultat av gruppearbeidet

Gruppe 1

BISTAND/ OPPFØLGING

G2

- NYSGJERRIGHET MED ^{ARBEIDSSØKER} ~~BRUKER~~
- LANGSIKTIG, HELHETLIG OPPLG.
↳ SAMARBELD
- KOMPETANSETILFØRSEL!
↳ MENTOR / JOBBSPESIALIST?
- HOLDNINGSKAMPANJE UT MOT
ARBEIDSGIVERE? → KRAV
- TO BE CONTINUED

HVA MÅ VI VÆRE OPPMERKSOMME PÅ?

G3

- Kunnskap om gruppa
- Problematikken må inn i pensum i aktuelle utdanninger
- Vi må vite hvem vi skal kontakte for å få støtte i vurderinger
- Ta oss tid til å bygge relasjon
- Ærlighet / fortrolighet i relasjon

HVORDAN BISTÅ?

- Være innstilt på å bruke tid
- Gjøre godt forarbeid for å treffe riktig tiltak
- Innhente dok. fra skole/BFT/BUP etc.
- Bruke ordinære arb.givere vi vet har inkluderingskompetanse
- Tett, ind. oppfølging ute i bedrift
- Varig lønnsstilskudd som et alternativ til uføretrygd.

Gr4

Identifisering av målgruppa:

- Spørre etter skoleresultater / tidl. utredninger
- Tenke mer foreldre/nettverk
- Identifiseres gjennom andre risikofaktorer (psykisk helse/lese-skrivevansker)
- Torr å spørre
- Viktig å komme frem tidlig til riktig type hjelp
- Bruke eks. ARK tidligere ift. utredning

Hvordan bistå i overganger?

- OT-overføringsrapporter
- Kommer ikke direkte fra vgs. bli flinkere til å innhente samtykke opplysning fra vgs.
- Mange instanser/etater → mange overganger
- Større grad av vanige tiltak rundt de med vanige funksjonsnedsettelse
- Motivasjon for den jobben det jobbes for å oppnå

God Oppfølging

- Oppfølging i gruppe ved dårlig sosial fungering?
- praktisk kartlegging
- Kontinuitet i oppfølgingsarbeidet (systemet vanskeligere dette)

Gruppe 5

- Innhent opplysninger tidlig fra barnehage, barneskole og god informasjonsflyt videre til ungdomsskole og v.g.s. "Elevmappe".
(Bruker husker ikke selv hvilken hjelp dem har fått)
- Bedre samarbeid mellom de ulike etater, skole, NAV, BFT, PPT, BUP osv. Og bedre informasjonsflyt, og tilgang til statistikk.
- Manglende oppfølging pga "feil" eller manglende diagnose. → Eller har utfør.
- HMS blir koplet på for sent. Kompetanseheving ift. kunnskap om HMS.
- Hva gjør BIF som lykkes?
Suksesskriterier.
- Finne interesser og ressurser til BIF, rett kommunikasjon på rett nivå.

1230-1445

2023

1) NAV Spør om Skolegang

- Karakterer?
- Fravær?
- Spesialundervisning/Tilpasset?
- Årsaker til evt. lave karakterer?

- Veileder oppmerksom på vansker med læring i praksis/jobb.

- Forstår ungdommen det som blir sagt?

2) NAV i SKOLE - NAV-VEILEDER

- TETT SAMARBEID MED OT-VEILEDER i NAV OG SKOLE.

66

③ • NAV må ha forsterket fokus på de 'svakeste' gruppene.

• FAST VEILEDER

• TETT OPPFØLGING FOR Å UNNGÅ

"DROP-OUT" mot fagbrev/jobb.

• SATSE PÅ 5-ÅRS PRAKSISLØP TIL FAGBREV

• "SNAKK FOLKELIG" → FORENKLE KOMMUNIKASJONEN

• KORT OPPSUMMERING/REFERAT ETTERMØTER

— KANSJE I SAMARBEID MED JUNGDOMMEN SELV?

• TETT SAMARBEID MED OL-VEILEDER I NAV OG SKOLE

66

Vedlegg 6. Presentasjon på forskningskonferanser

. Abstrakt. Norsk nettverk for funksjonshemmingsforskning, (NNFF), Værnes mai 2018

Gråsonegruppa og tiltakskarusellen

Klara Jakobsen og Lisbeth Kvam,

Fakultet for Medisin og Helsevitenskap, NTNU

Kontaktinfo; klara.jakobsen@ntnu.no

Hvordan bistås utsatte unge med Borderline Intellectual Functioning (BIF) til arbeidsdeltakelse?

NAV skal hjelpe personer med BIF til å finne egnet arbeid, siden denne gruppen unge kan ha vansker med å fungere i dagens arbeidsliv.

Basert på gjennomgang av 21 anonymiserte saksmapper i NAV, samt intervju med NAV ansatte som møter denne gruppen unge i rollen som utreder, saksbehandler og veileder, gis et innblikk i hvordan denne gruppen unge søkes hjulpet inn i dagens arbeidsliv.

Analysen viser at dette er en gruppe unge med sammensatte utfordringer og stor sårbarhet på mange av livets områder. Personlige beskrivelser av konsentrasjonsproblemer og nedsatt hukommelse, og rapporter om unnvikende adferd og engstelse for nye situasjoner, tydeliggjør store utfordringer når lønnsarbeid er målet.

Ungdommene kommer i kontakt med NAV etter at de har avbrutt videregående skole og deretter ikke lykkes i å komme i jobb. Ofte henvises de videre til arbeidsmarkedstiltak som tilbyr arbeidsutprøving for en begrenset periode. De unge i dette utvalget opplever å fungerer dårlig på disse utprøvingene, noe som ofte fører til at de selv sier opp med et ønske om å prøve noe annet. Korte og avbrutte, men gjentakende og mislykkede, arbeidsutprøvsperioder forekommer derfor ofte. Langvarig og tett oppfølging med vekt på koordinering av de mange og ulike tiltak og utredninger synes å være en forutsetning, men en utfordring. For at denne gruppe unge skal bistås til arbeid kan et nært og solid nettverk med ledere i det lokale arbeidsliv derfor være en nødvendighet for å unngå en tiltakskarusell.

Abstrakt

Nordic Network for Disability Research (NNDR), Ørebro, mai 2017.

Lisbeth Kvam og Klara Jakobsen

Fakultet for Medisin og Helsevitenskap, NTNU

The people of borderline intelligence- who are they and how are they safeguarded and supported in (Norwegian?) society?

Background; People of borderline intelligence are described in the international literature as a group of people who score between 1 and 2 standard deviations below average on intelligence tests. Their cognitive difficulties may cause problems in daily life when it comes to remembering, learning and concentrating or to get started with their everyday activities. Young people who may belong to this group is particularly vulnerable in transition situations, between school and work. However, this is a group who with their vague problems easily fall outside the community. For this reason, the purpose of this presentation to provide the best possible description of the group, based on available research.

Method; By conducting a systematic literature review on the everyday life of borderline intelligence young people, with a focus on their daily life challenges examine how this group are safeguarded and supported in the (Norwegian) society.

Results; The present study present how a current group in society with neurobiological challenges

Conclusions; The preliminary results from this study shows how this group of people (in Norway) are experiencing an everyday life as a relatively vulnerable group.

